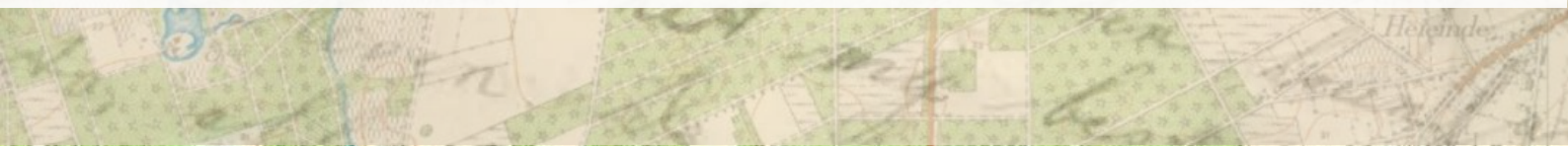

leper, Studentenstraat 10

Archeologienota: Verslag van Resultaten

Rapport Nr. 25-1177A

Titel

Archeologienota Ieper, Studentenstraat 10: Verslag van Resultaten

Auteur(s)

Jennes Niels

Erkende archeoloog

2019/00002 INDAR bv

2017/00195 Niels Jennes

Projectnummer INDAR

2025-1177

Projectnummer Onroerend Erfgoed

2026A93

Plaats en datum

Beerse, 9/01/2026

Voorblad

Referentie kaart Beerse 1939: Cartesius.

INHOUDSOPGAVE

1.	Bureauonderzoek	3
1.1.	Beschrijvend gedeelte	3
1.1.1.	Administratieve gegevens	3
1.1.2.	Onderzoeksopdracht	7
1.1.3.	Juridisch kader	7
1.1.4.	Archeologische voorkennis	8
1.1.5.	Randvoorwaarden	8
1.2.	Werkwijze en strategie	8
1.3.	Aanleiding	9
1.3.1.	Huidige situatie en gekende verstoringen	9
1.3.2.	Geplande werken en bodemingrepen	10
1.4.	Assessmentrapport	14
1.4.1.	Topografische situering	14
1.4.2.	Landschappelijke situering en hydrografische situering	14
1.4.3.	Geologische situering	14
1.4.4.	Bodemkundige situering	15
1.4.5.	Historische bronnen	22
1.4.6.	Cartografische bronnen	39
1.4.7.	Archeologisch bronnen	52
1.5.	Besluit	54
1.5.1.	Beantwoording onderzoeksvragen	54
1.5.2.	Archeologische verwachting	55
1.5.3.	Potentieel op kennisvermeerdering	56
1.5.4.	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	56
1.5.5.	Samenvatting	57
2.	Lijst met figuren	58
3.	Lijst met tabellen	58
4.	Bibliografie	59
5.	Bijlagen	60

I. BUREAUONDERZOEK

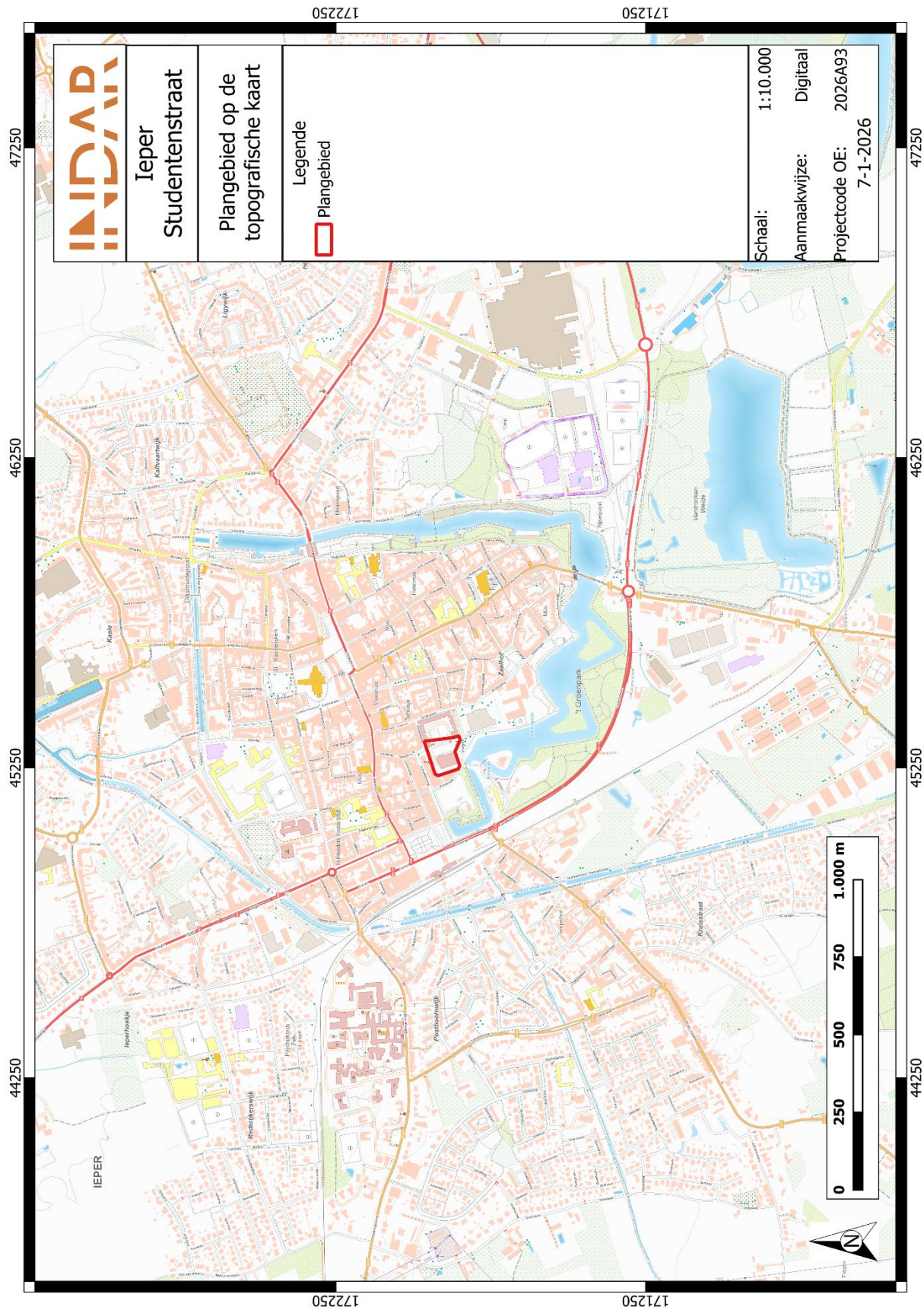
1.1. Beschrijvend gedeelte

1.1.1. Administratieve gegevens

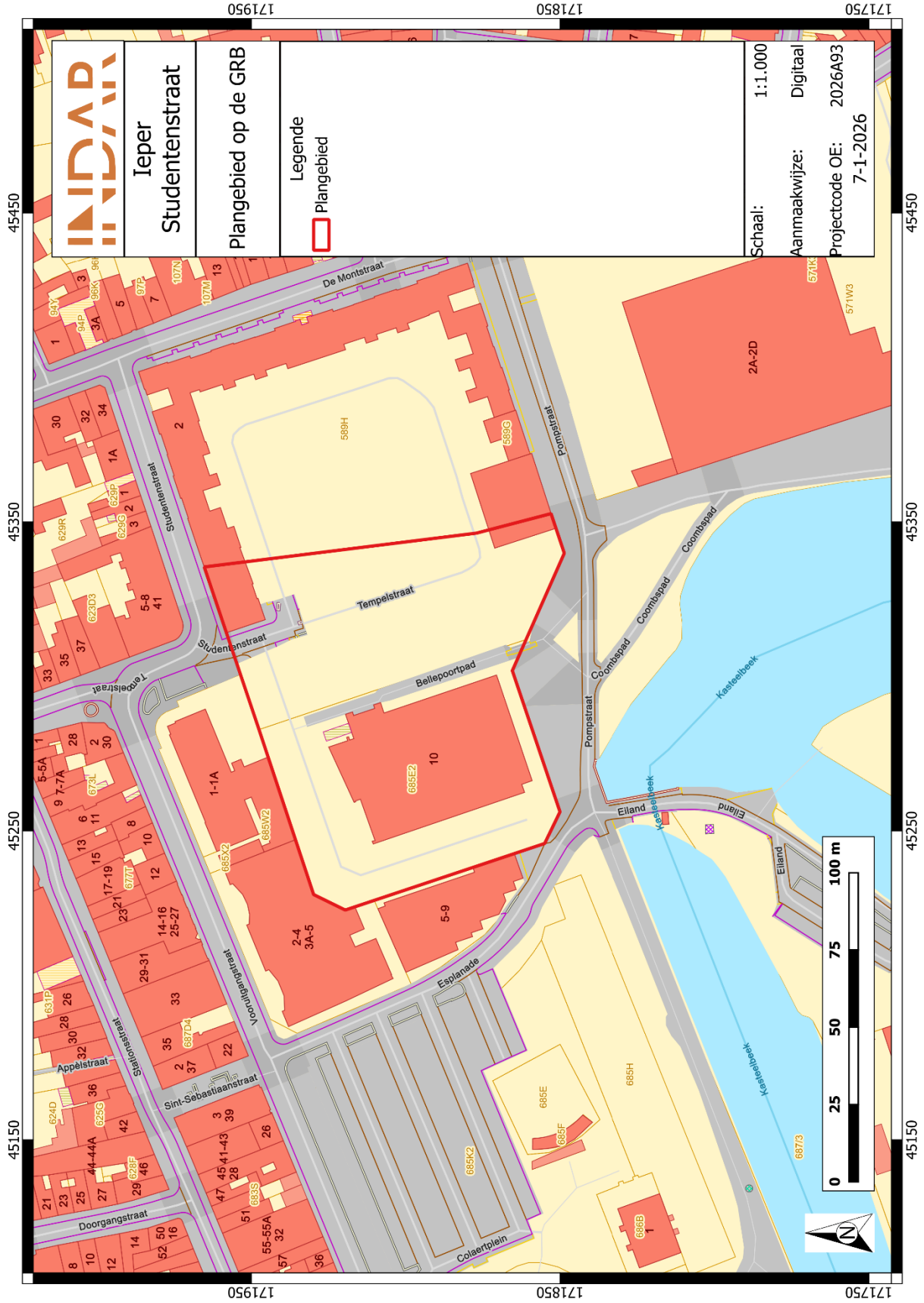
Projectcode INDAR		2025-1177
Projectcode Onroerend Erfgoed		2026A93
Locatie	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Ieper
	Straat	Studentenstraat
Kadastrale gegevens	Gemeente	Ieper
	Afdeling	1
	Sectie	F
	Percelen	0685/00P002 en 0685/00E002
Coördinaten	Xmin, Ymin	45224, 171849
	Xmax, Ymax	45353, 171965
Oppervlakte plangebied		Ca. 10.100 m ²
Oppervlakte bodemingreep		Ca. 142 m ²
Erkend Archeoloog		2019/0002 Indar bv 2017/00195 Niels Jennes
Alle plannen die in dit document gebruikt worden, zijn afkomstig van de catalogus van Geopunt Vlaanderen ¹ of het portaal Databank Ondergrond Vlaanderen ² , tenzij anders vermeld wordt.		

¹ GEOPUNT VLAANDEREN 2025 – administratief, historisch, orthofotografisch

² DATABANK ONDERGROND VLAANDEREN 2025 – geografisch

Figuur 1: Plangebied op topografische kaart.

Figuur 2: Plangebied op kadastrakaart (GRB).

Figuur 3: Plangebied op de meest recente orthofoto.

1.1.2. Onderzoeksopdracht

De aanleiding van het bureauonderzoek vormt de geplande bouw van een fietsenstalling inclusief wadi langsheen de Studentenstraat te Ieper (provincie West-Vlaanderen). Dit bureauonderzoek is de eerste stap in het archeologisch vooronderzoek met het oog op het bekomen van een in akte genomen archeologienota in het kader van het Onroerenderfgoeddecreet (decreet van de Vlaamse Regering 12 juli 2013) en het Onroerenderfgoedbesluit van de Vlaamse Regering van 16 mei 2014.

Hierbij wordt een archeologische verwachting opgesteld voor het plangebied. Deze verwachting wordt tezamen met de geplande bodemingrepen bestudeerd. Op basis hiervan wordt beoordeeld of eventuele archeologische waarden verstoord worden én of dat er een potentiële kenniswinst te behalen is bij verdere onderzoeken binnen het plangebied. Het uiteindelijke doel is het formuleren van een advies hoe deze mogelijke archeologische waarden beschermd of onderzocht dienen te worden, of dat het plangebied kan worden vrijgegeven. Dit advies is bindend van zodra er akte is genomen van de archeologienota door het agentschap Onroerend Erfgoed.

Om een gedegen advies op te stellen dienen minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord te worden:

- Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens en welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?
- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?
- Wat is de impact van de geplande werken?
- Is er via archeologisch onderzoek of waarnemingen op aanpalende of nabijgelegen percelen reeds info beschikbaar over de dikte en de opbouw van het aanwezige bodemarchief?
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

1.1.3. Juridisch kader

In het kader van het Onroerenderfgoeddecreet (decreet van de Vlaamse Regering 12 juli 2013) en het Onroerenderfgoedbesluit van de Vlaamse Regering van 16 mei 2014, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop zich archeologische waarden bevinden verplicht deze waarden te behoeden en te beschermen voor beschadiging en vernieling. In het licht van de bestaande wetgeving heeft de opdrachtgever beslist eventuele belangrijke archeologische waarden te onderzoeken voorafgaand aan de werken. Dit kan door behoud in situ, als de waarden ingepast kunnen worden in de plannen, of ex situ, wanneer de waarden onomkeerbaar vernietigd worden.

Onderdeel van de archeologienota is dat er mogelijkheden gezocht worden om in situ behoud te bewerkstelligen en, indien dit niet kan, er aanbevelingen worden geformuleerd voor vervolgonderzoek. Om vast te stellen of bij werkzaamheden archeologische waarden zullen vernietigd worden, is een archeologisch onderzoek nodig. Er wordt een bureauonderzoek

uitgevoerd. Op basis van bekende gegevens van bodemkaarten, uit cartografische en andere historische bronnen en eventueel voorgaand onderzoek in de directe omgeving van het projectgebied wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch potentieel van het projectgebied. Indien uit deze desktopanalyse blijkt dat er een kans is op het aantreffen van archeologische waarden binnen het projectgebied, zal de bodem onderzocht worden op gaafheid van het bodemprofiel en de aanwezigheid van archeologische indicatoren.

Deze archeologienota dient in akte genomen te worden door het agentschap Onroerend Erfgoed en vervolgens bij de aanvraag gevoegd te worden. Van zodra de archeologienota in akte genomen is, is deze bindend.

Binnen het plangebied wordt een fietsenstalling inclusief wadi gerealiseerd. Hierbij bedraagt de totale oppervlakte van het plangebied 10.100 m² en bedraagt de bodemingreep ca. 142 m². Het plangebied is gelegen in een vastgestelde archeologische zone, met name de historische stadskern van leper als dusdanig vastgesteld in 2016.³

De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt 300 m² of meer én de ingreep in de bodem is minstens 100 m². Hierdoor dient, volgens het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, een archeologienota te worden toegevoegd aan de omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen.

1.1.4. Archeologische voorkennis

Niet van toepassing.

1.1.5. Randvoorwaarden

Niet van toepassing.

1.2. Werkwijze en strategie

Hierbij wordt een archeologische verwachting opgesteld voor het plangebied. Deze verwachting wordt tezamen met de geplande bodemingrepen bestudeerd. Op basis hiervan wordt beoordeeld of eventuele archeologische waarden verstoord worden én of dat er een potentiële kenniswinst te behalen is bij verdere onderzoeken binnen het plangebied. Het uiteindelijke doel is het formuleren van een advies hoe deze mogelijke archeologische waarden beschermd of onderzocht dienen te worden, of dat het plangebied kan worden vrijgegeven.

Informatie over de geplande werken werd aangeleverd door de initiatiefnemer om een zo duidelijk mogelijk zicht te krijgen van de geplande werken en hun impact.

Om een beeld te kunnen creëren van de fysisch-geografische situatie en landschappelijke ligging, is er beroep gedaan op de gekende geografische, geologische en bodemkundige bronnen en kaarten, afkomstig uit de catalogus van Geopunt Vlaanderen⁴ of het portaal Databank Ondergrond Vlaanderen⁵, tenzij anders vermeld.

³ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/140005>;
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/11898>.

⁴ Geopunt Vlaanderen 2025 – administratief, historisch, orthofotografisch

⁵ Databank Ondergrond Vlaanderen 2025 – geografisch

- GRB/kadasterkaart
- Topografische kaart
- Orthofoto
- Tertiairgeologische kaart
- Quartairgeologische kaart
- Bodemkaart

Vervolgens wordt een historische en archeologische analyse van het plangebied uitgevoerd. Hierbij worden zowel archeologische als historische vakliteratuur en het beschikbare historische en archeologische kaartmateriaal geraadpleegd (afkomstig uit de catalogus van Geopunt Vlaanderen⁶). Dit historisch kaartmateriaal kan een beeld geven van de evolutie van het landgebruik in en in de omgeving van het plangebied. Naast de gangbare historische kaarten is ook Cartesius geraadpleegd.⁷

Volgend archeologisch en historisch kaartmateriaal werd geconsulteerd:

- CAI-kaart
- Ferrariskaart
- Atlas der Buurtwegen
- Popp-kaart
- Vandermaelenkaart
- Historische topografische kaarten (resultaten van Cartesius e.a.)

Het kaartmateriaal in deze archeologienota werd opgesteld met QGIS, dit is een vrij en open source geografisch informatiesysteem.

Er werden geen externe specialisten betrokken bij dit onderzoek en geen wetenschappelijke advisering ingewonnen bij derden.

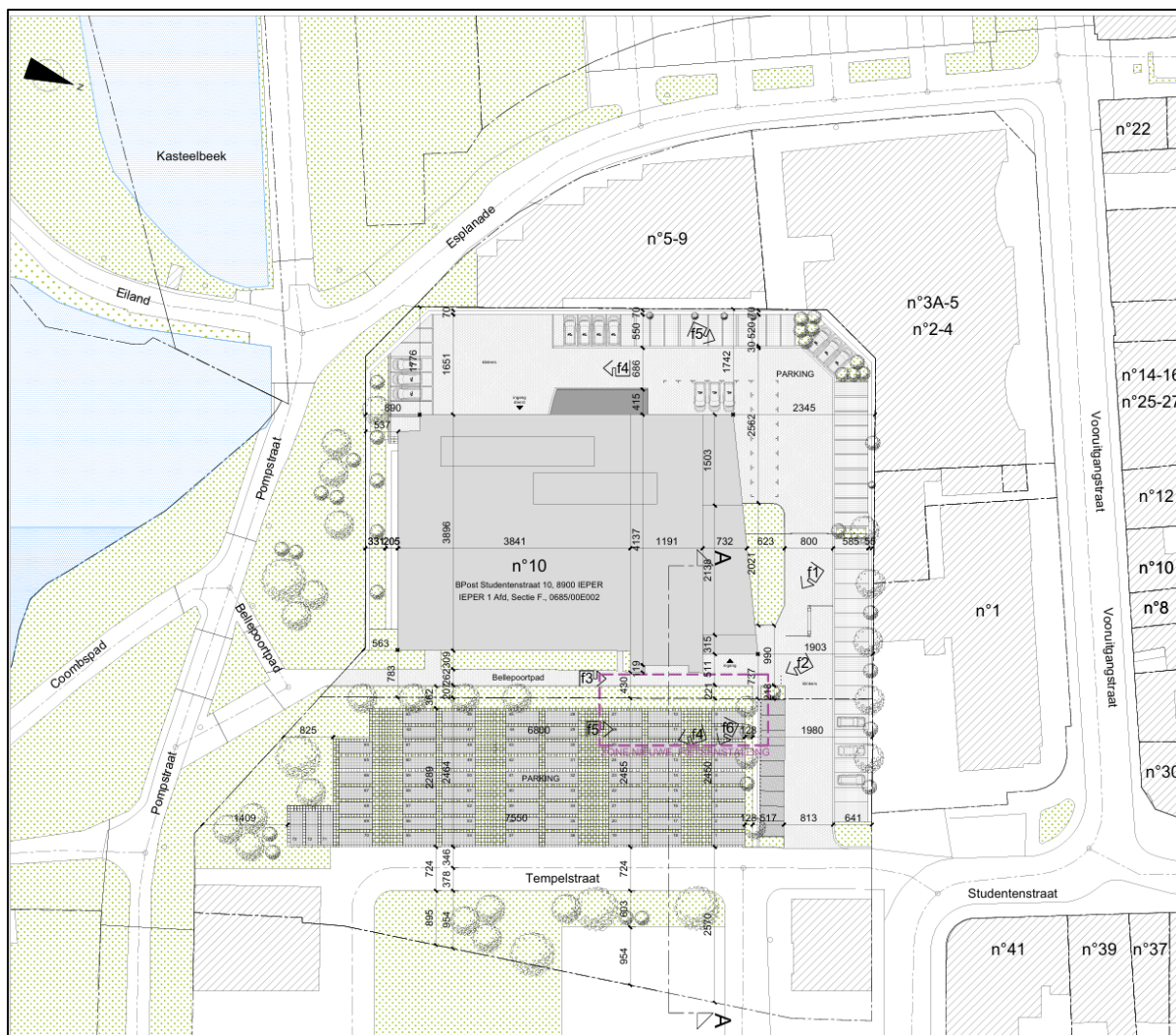
1.3. Aanleiding

1.3.1. Huidige situatie en gekende verstoringen

Binnen het plangebied is momenteel een vestiging van Bpost aanwezig. Het westelijk gedeelte van het terrein omvat het gebouw met verharding, het oostelijk gedeelte voornamelijk parking. Het gehele plangebied is ontwikkeld.

⁶ Geopunt Vlaanderen 2025 – administratief, historisch, orthofotografisch

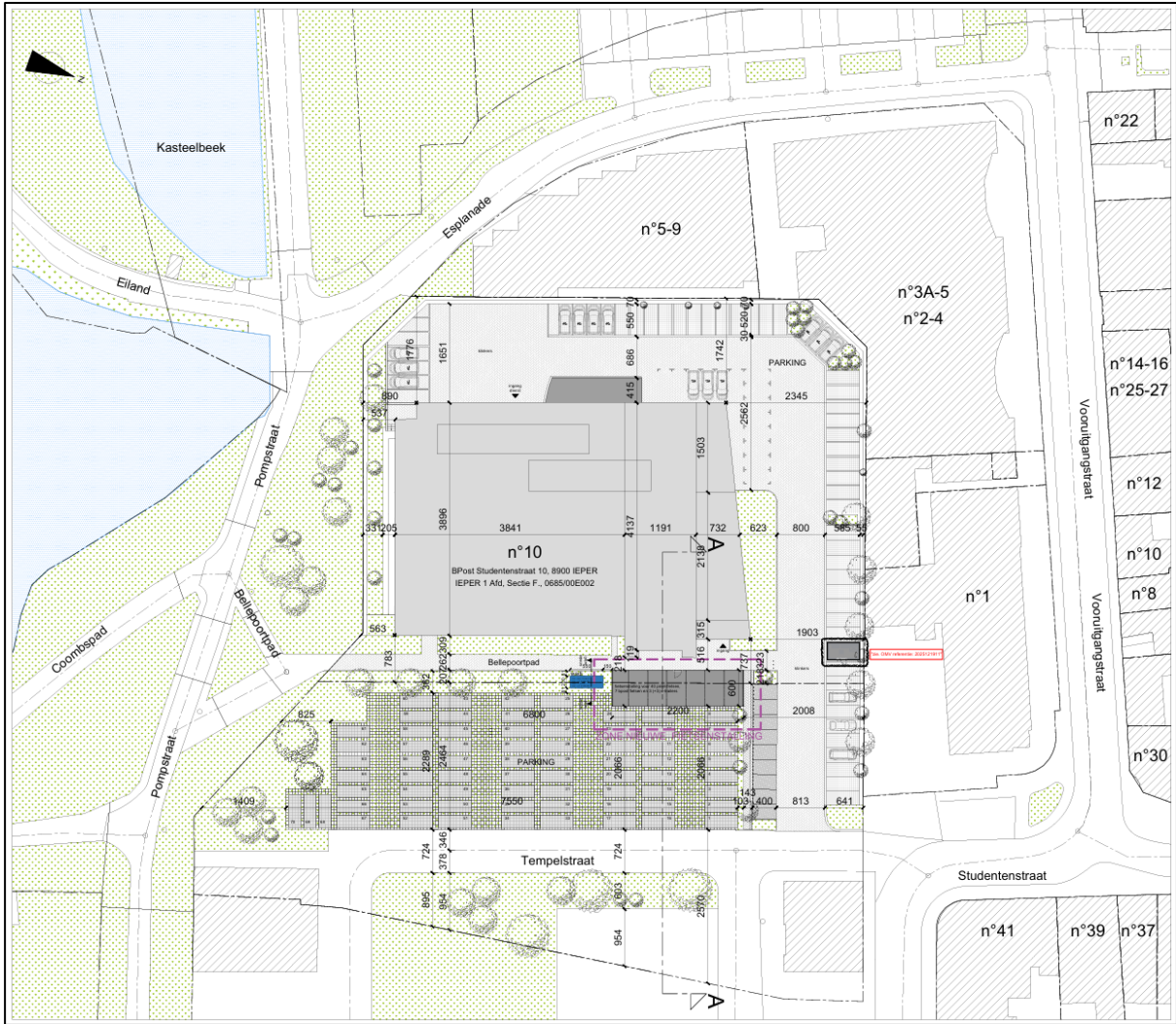
⁷ CARTESIUS 2024

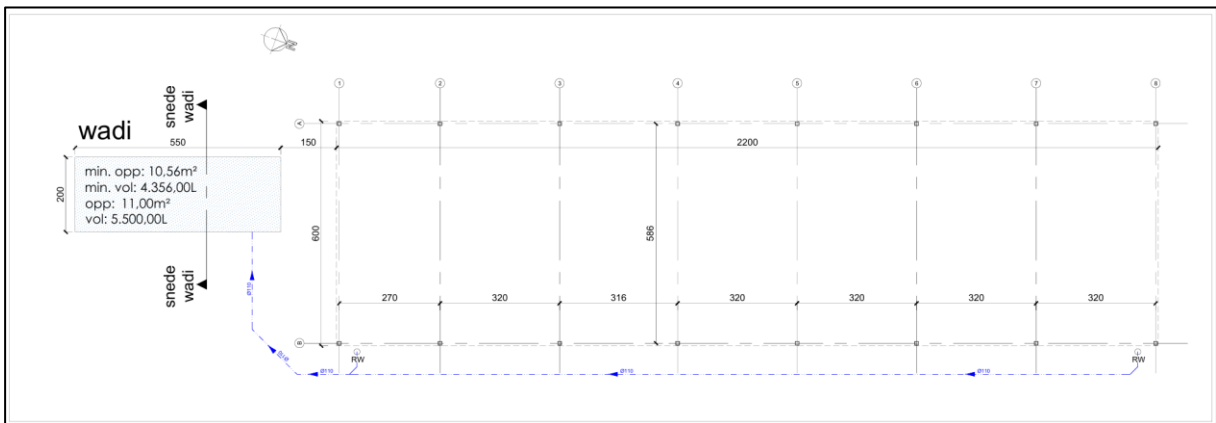
Figuur 4: Plan bestaande toestand.

1.3.2. Geplande werken en bodemingrepen

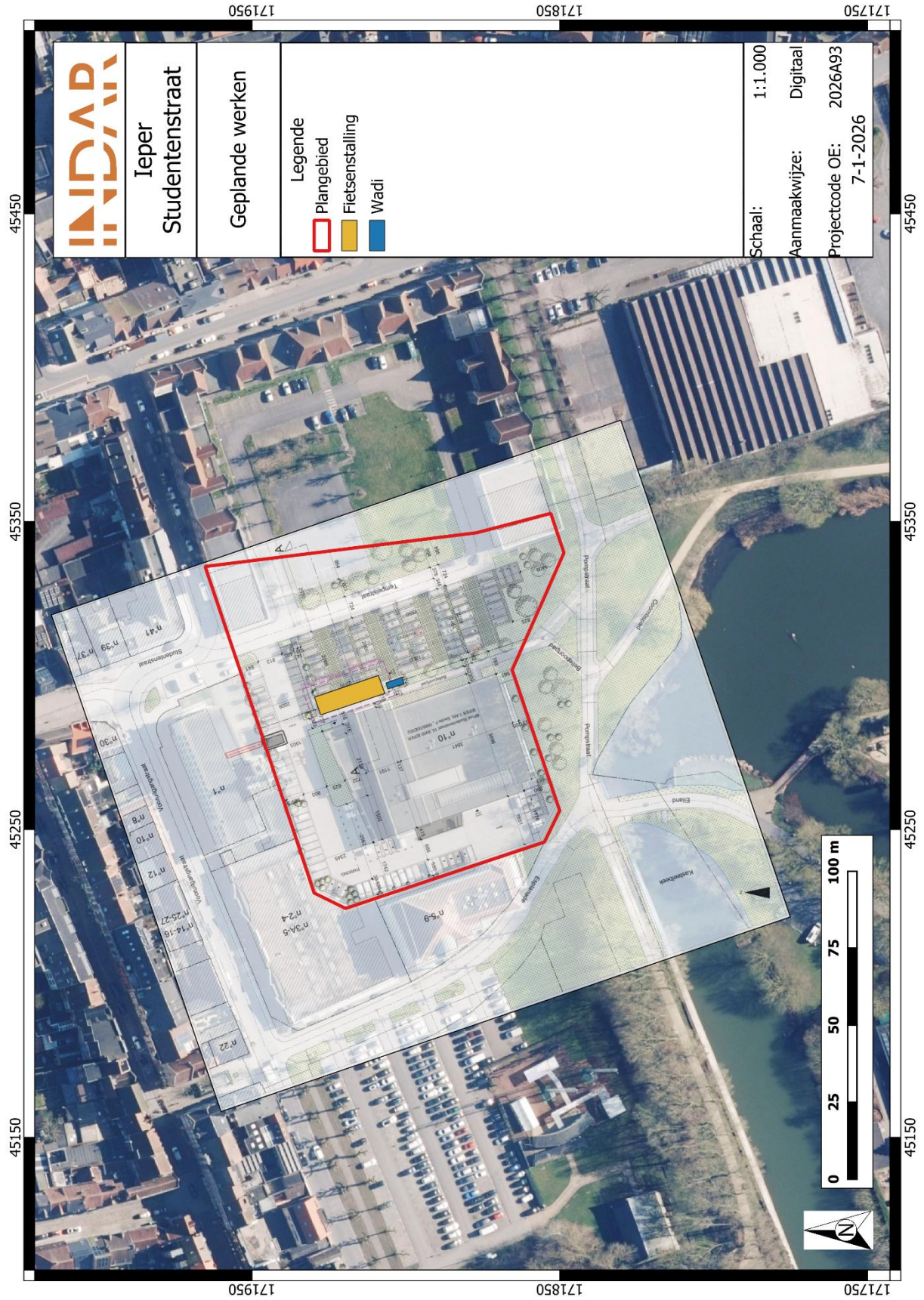
De opdrachtgever plant op ter hoogte van de huidige perceelsgrens, net ten oosten van het hoofdgebouw, een fietsenstalling te bouwen. De fietsenstalling zal een oppervlakte hebben van 132 m². Ze zal plaats bieden aan 40 privéfietsen, 7 Bpost-fietsen en 3(+3) e-trailers. Voor de fundering wordt afgegraven tot maximaal 30 cm -mv, waarna de fundering op de volle grond wordt aangelegd. De toplaag zal uit beton bestaan. Ten zuiden van de fietsenstalling zal een wadi worden aangelegd met een oppervlakte van 10,56 m². De wanden worden in een hoek van 45° uitgegraven tot een diepte van 50 cm -mv.

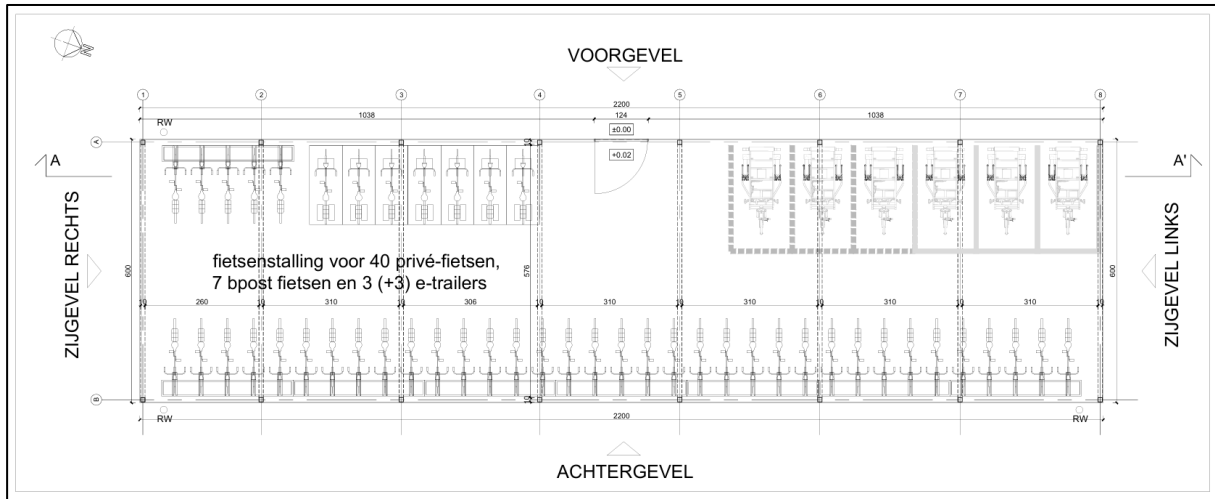
Figuur 5: Overzicht geplande werken (zone aangeduid in paars).

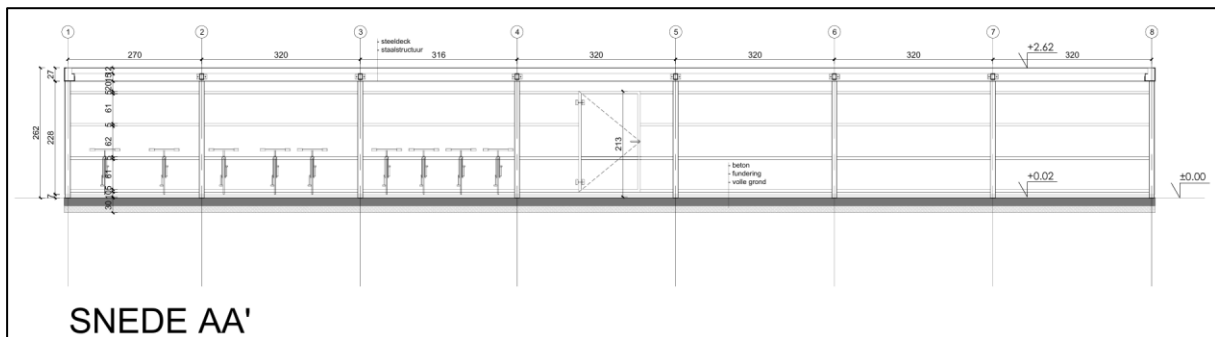
Figuur 6: Funderings- en rioleringsplan.

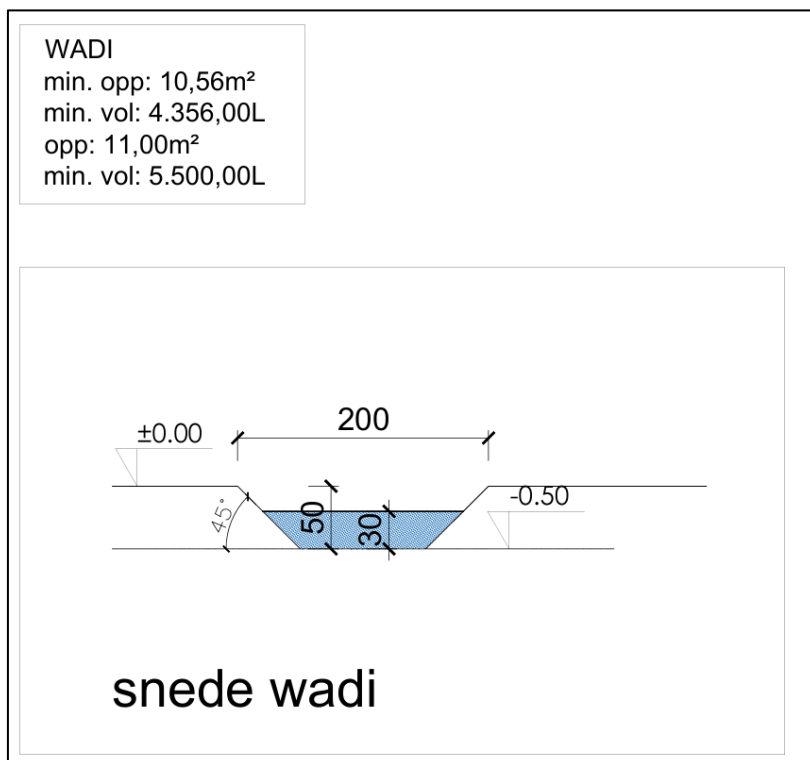
Figuur 7: Synthesepan van de geplande werken op orthofoto.

Figuur 8: Grondplan fietsenstalling.

Figuur 9: Doorsnede fietsenstalling.

Figuur 10: Doorsnede wadi.

Figuur 11: Profiel bestaande situatie (boven) tegenover de nieuwe toestand (onder).

1.4. Assessmentrapport

1.4.1. Topografische situering

De exacte locatie van het plangebied is weergegeven op figuren 1 tot en met 3. Het plangebied is gelegen binnen de historische stadskern van Ieper. Het is gelegen ten noorden van de Boterplas tussen de Studenten-, de Vooruitgang-, de De Mont- en de pompstraat.

1.4.2. Landschappelijke situering en hydrografische situering

Het plangebied is gelegen binnen zandlemig Binnen-Vlaanderen, in het zuidelijk gedeelte van de Westhoek. Het is gelegen op een hoogte van ca. 22 m +TAW. Het is gelegen op 35 m ten noorden van de Kasteelbeek en op ca. 200 m ten westen van de Ieperlee.

1.4.3. Geologische situering

PALEOGEEN EN NEOGEEN (TERTIAIR)

In de ondergrond is het lid van Aalbeke (formatie van Kortrijk) terug te vinden, een donkergrijze tot blauwe klei met glimmers. Ze werd afgezet tijdens het Vroeg-Eoceen (ca. 50 miljoen jaar geleden). Vlaanderen was toen een ondiepe zee.

QUARTAIR 1/200.000

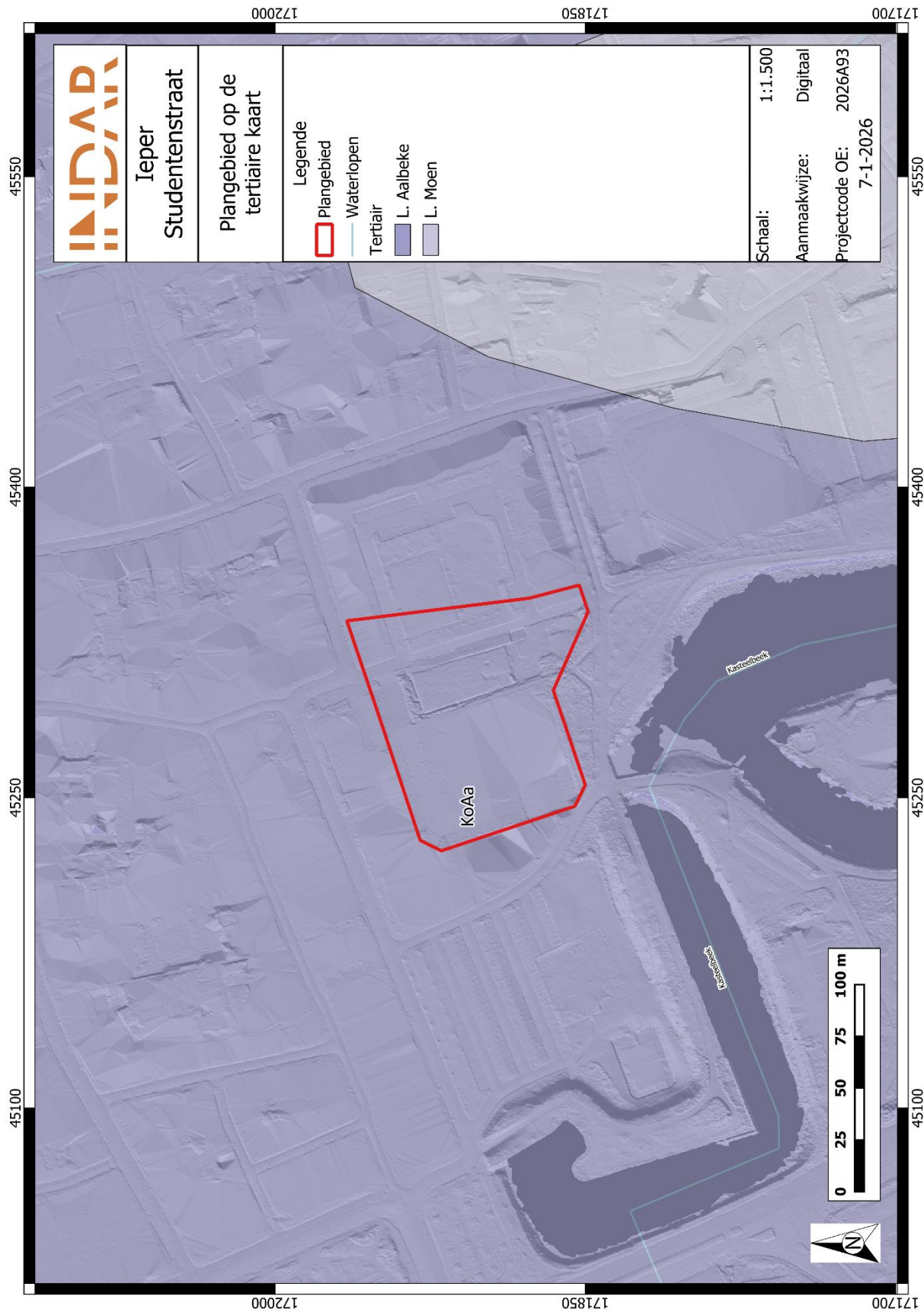
Op de quartaire kaart 1/200.000 staat het plangebied gekarteerd onder quartair profieltype 3a. De tertiaire afzettingen worden afgedekt door laat-pleistocene, fluviaatiele afzettingen. Deze worden op hun beurt bedekt door laat-pleistocene dekzanden die zijn overgewaaid tijdens het Weichseliaan vanuit de drooggevallen Noordzee óf quartaire hellingsafzettingen. Het quartair profieltype sluit aan de top af met holocene of tardiglaciale, fluviaatiele afzettingen.

QUARTAIR 1/50.000

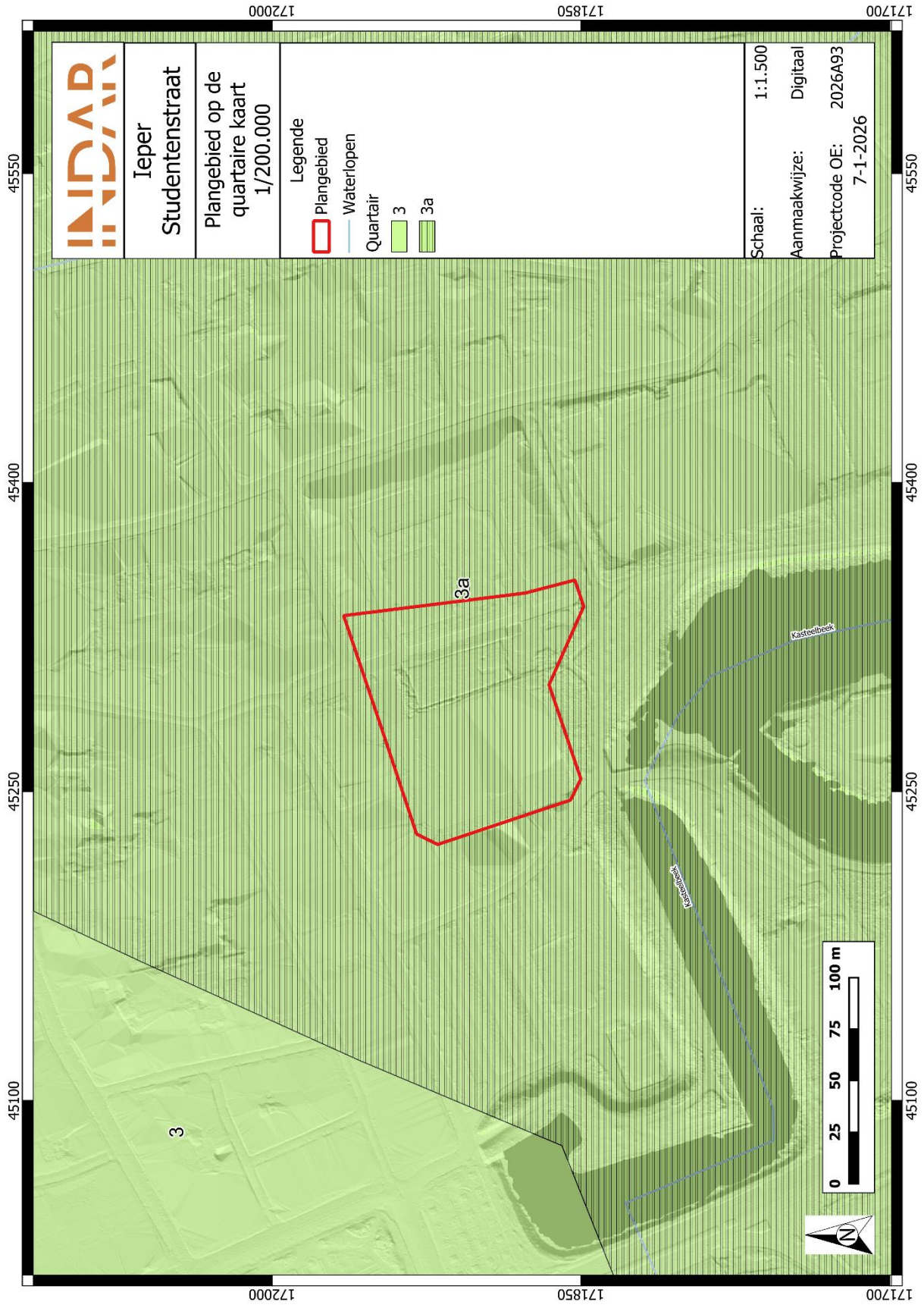
Op de quartaire kaart 1/50.000 staat het plangebied gekarteerd onder de fluviaatiele reeks 29. Het tertiair substraat wordt afgedekt door laat-pleistocene, fluviaatiele en zandige complexen.

1.4.4. Bodemkundige situering

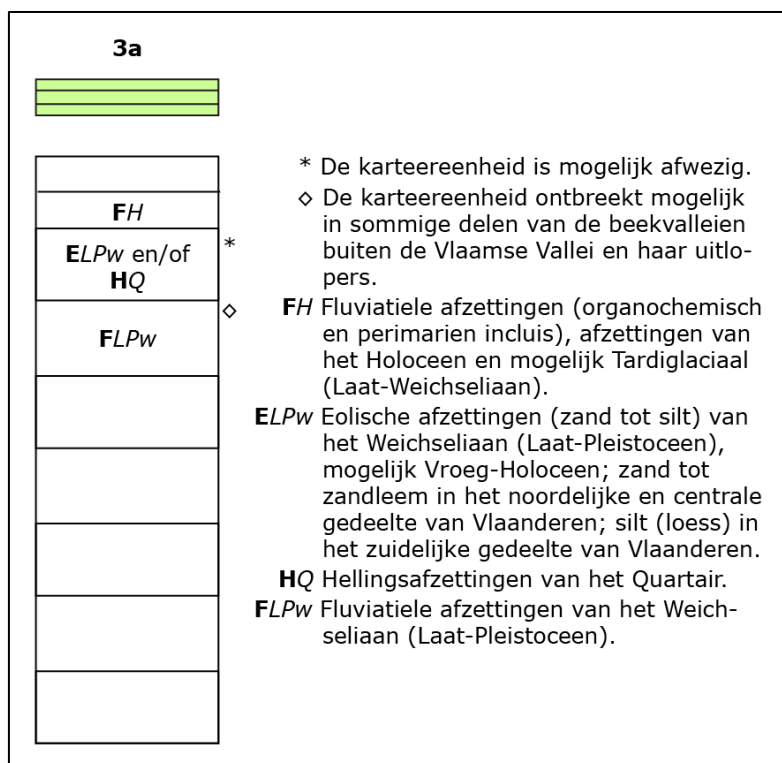
Als gevolg van het opwarmende klimaat vanaf het holoceen, werd plantengroei gestimuleerd. Hierdoor werden de quartaire sedimenten vastgelegd en konden bodems zich hierin beginnen ontwikkelen. Op de bodemkaart van Vlaanderen staat het plangebied gekarteerd binnen bodemtype OB, of bebouwde zone. Het betreft een bodem dat sterk gewijzigd is door de mens. Dit hoeft niet te verwonderen, gezien de locatie in de historische stadskern van Ieper. Op basis van de karteringen in de buurt kan een verstoorde, natte zandleembodem zonder profiel verwacht worden.

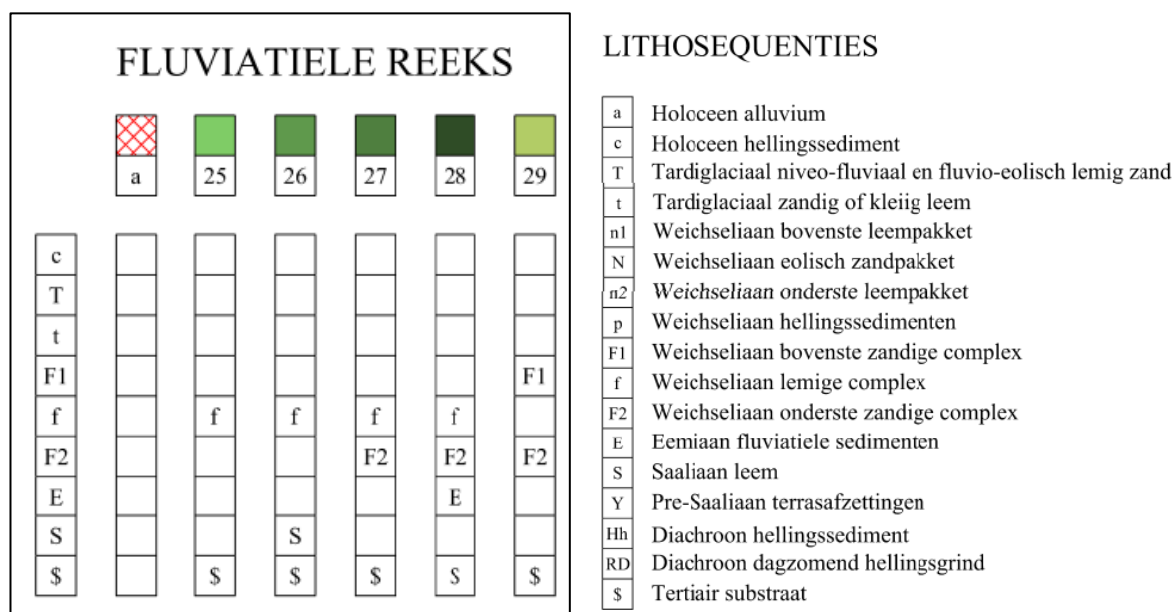
Figuur 13: Plangebied op de tertiaire kaart.

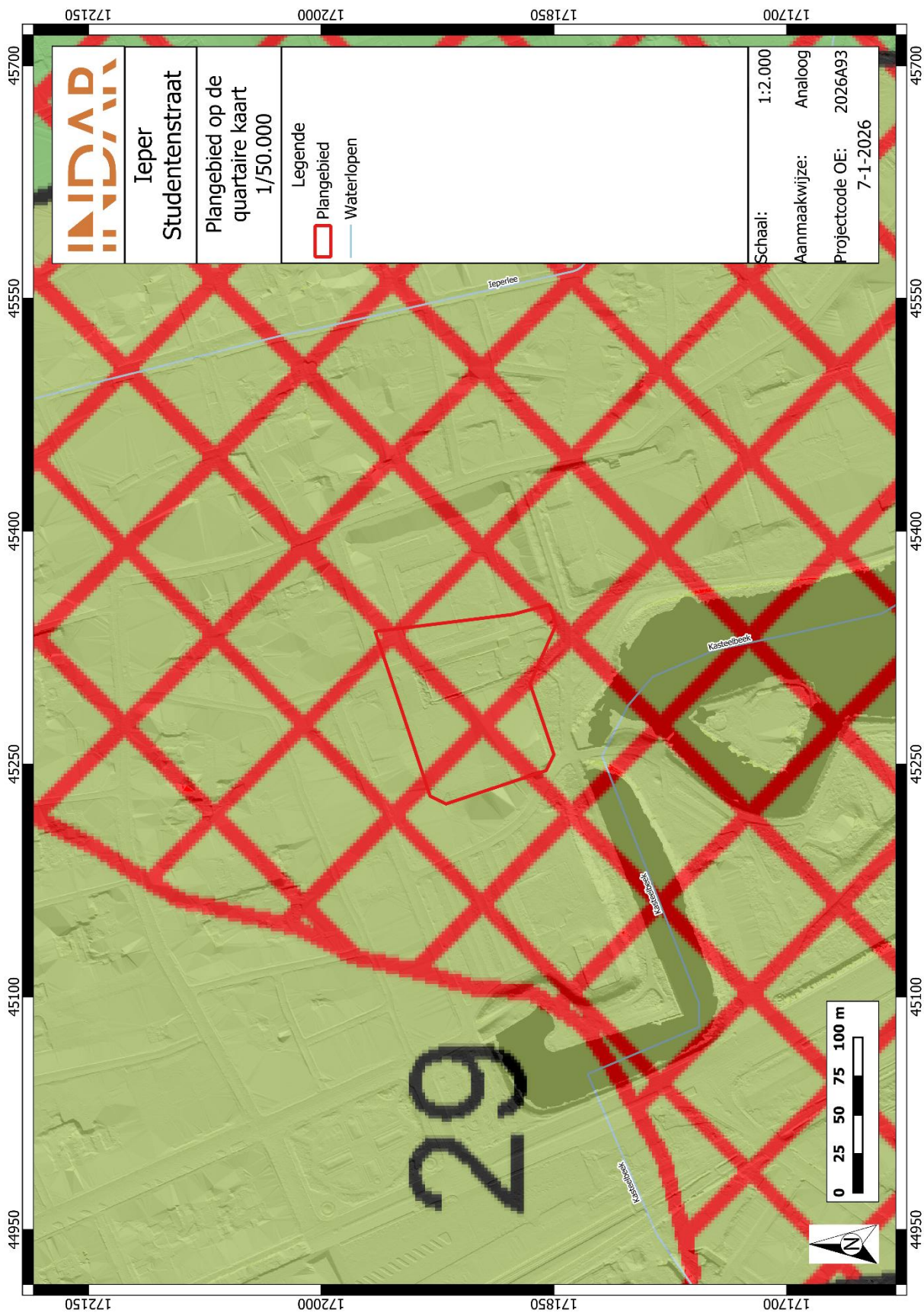
Figuur 14: Plangebied op de quartaire kaart 1:200.000.

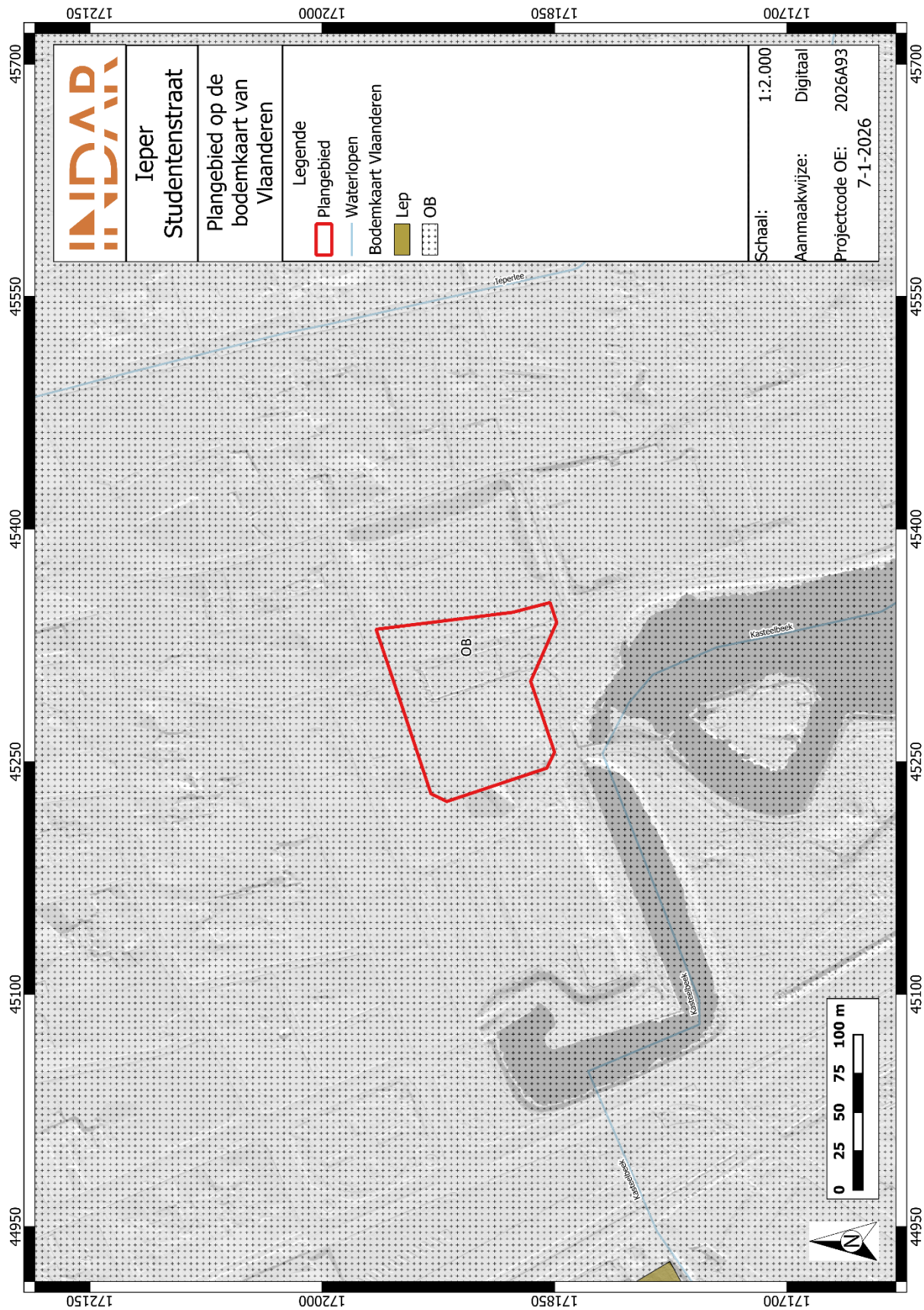
Figuur 15: Kenmerken van de quartaire kaart 1:200 000.

Figuur 16: Kenmerken van de quartaire kaart 1:50 000.

Figuur 17: Plangebied op de quartaire kaart 1:50.000.

Figuur 18: Plangebied op de bodemkaart van Vlaanderen.

1.4.5. Historische bronnen

IEPER⁸

Het 11de-12de eeuw: eerste vermelding in 1066 als Iprensis. Wel komt de naam Ipris reeds voor in een oorkonde van 961, echter van twijfelachtige oorsprong. Aangenomen wordt dat de stad zou genoemd zijn naar het zijriviertje van de IJzer, zijnde de leperlee, waaraan ze gelegen is; eertijds vermeld als "Ipre", een woord teruggaand op het Germaanse Ipara, dat "rivier met iepen" betekent.

De stadsplattegrond met rechtlijnig hoofdstratennet en dambordpatroon, het meest uitgesproken in het zuiden, zou kunnen wijzen op een kunstmatige stichting passend in de aan Graaf Boudewijn V toegeschreven politiek met betrekking tot oprichting van steden in de loop van de 11de eeuw.

Ontstaan echter doorgaans verondersteld als teruggaand op een zogenaamd "Karolingische fiscus", zijnde een aan de keizer belastingplichtig domein; mogelijke aanwijzingen in die richting zijn: het bestaan, reeds voor 1102, van een bedehuis toegewijd aan Sint-Maarten, de patroonheilige van oude fiscuskerken; de aanwezigheid van een "Hoveland" - of voor het uitbatingencentrum gelegen gebied. Aangenomen wordt dat het "forum" - of huidige Grote Markt - uit dit "Hoveland" werd geëximeerd. Stadsstichting voorts passend in het beleid van de graven van Vlaanderen met ontsluiting van het binnenland door wegenaanleg en burchtenbouw.

Prestedelijke kern bepaald door de aanwezigheid van een castrum, forum, kerk, rivier en landweg.

Midden 11de eeuw: oude uitbatingencentrum door Boudewijn V uitgebreid en versterkt, zie inrichting van een grafelijk castrum op het "eiland" ontstaan na het graven van de "scipleet" of de rechte oostelijke arm van de leperlee; westelijke arm eertijds bekend onder het toponiem "Viese Ypre".

Ten oosten van het castrum: het forum of Markt met de Sint-Maartenskerk aan de noordzijde. In de 11de eeuw - begin 12de eeuw naderde de landweg Brugge-Torhout-Ieper-Mesen-Rijsel hier het dichtst de rechtstreekse waterweg naar zee, te weten de toen nog bevaarbare en in de golf van Lo uitmondende leperlee. Verdere stadsontwikkeling dank zij ontluikend handelsverkeer op beide wegen; aangroei van parochiekerken in de loop van de 12de eeuw: Sint-Pieterskerk (1102), Sint-Jacobskerk (1139), kerk van Onze-Lieve-Vrouw ten Brielen (1187). De Sint-Maartenskerk, voorheen een bescheiden bidplaats, wordt de zetel van een kapittel van kanunniken (voor 1100).

Midden 12de eeuw: de Vlaamse graaf verlaat het castrum en bouwt een nieuwe burcht ten zuidwesten van de stad, het Zaalhof, met omwalling aansluitend bij de leperlee.

Vermeldenswaardig is wel een recente sterling die de aanwezigheid staft in de 11de eeuw van een rondom de Sint-Pieterskerk gelegen handelscentrum, dat het ontstaan van de Markt als commercieel centrum voorafging. Gelijktijdige evolutie tot volwaardige stad met eigen territorium, jurisdictie, administratie en dienstverlenende instellingen.

In 1116 valt Ieper buiten de jurisdictie met landbouw karakter, van de gelijknamige kasselrij waarvan het de zetel herbergt; tevens concretiseren van deze territoriale afscheiding d.m.v. uit aarden wallen bestaande stadsversterkingen, voor het eerst vermeld in 1127. Circa 1170, toekennen van stadsrechten door Filips van Elzas. Circa 1187, afstaan van domeingrond voor het oprichten van het Onze-Lieve-Vrouwgasthuis: in oorsprong een passantenliedenhuis, vanaf 1208

⁸ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/14133>.

nader bepaald als "hospitale infirmorum". Buiten de stadspoorten: oprichting van het Leprozenhuis of Godshuis der Hoge Zieken.

13de eeuw: economische bloeiperiode dank zij lakenindustrie, met hoogtepunt circa 1260. Weerspiegelt zich in een demografische en territoriale expansie gekoppeld aan een verruiming van de stadsversterkingen, en de bouwactiviteiten in de stadskern.

Ononderbroken stadsuitbreiding tot ver buiten de 12de-eeuwse vesting zie oprichting van nieuwe parochiekerken: onder meer Sint-Janskerk (1200), Sint-Niklaaskerk (1220), Sint-Michielskerk (circa 1250) en Heilige Kruiskerk (1277).

Verruiming van de stadsversterking door het incorporeren van de nieuwe "voorgeborchten" - onder meer de Sint-Niklaasparochie -, resulterend in een 2,4 kilometer lange omheining met onregelmatige vorm en voornamelijk bestaande uit houten paalwerk en grachten. Deze verdwenen 13de-eeuwse versterking bepaalde in grote mate de aanleg van de latere en nog bestaande vesten. Zij telde negen poorten: de Torhoutpoort ten noordoosten, de Hangwaertpoort of huidige Menensepoort ten oosten, de Komenpoort ten zuidoosten, de Mesen- of Rijselsepoort ten zuiden, de Tempelpoort ten zuidwesten, de Boterpoort ten westen, de Elverdingepoort ten noordwesten met rechts ervan de kleinere Steendampoort, en ten noorden de Boezinge- en de Diksmuidepoort.

Door de Rijselsepoort liep de toenmalige belangrijke economische verkeersas Brugge-Torhout-leper-Mesen of de weg der jaarmarkten. Deze baan drong in het noorden leper binnen door de Torhoutpoort, liep vermoedelijk via de huidige Lange- en Korte Torhoutstraat naar de Grote Markt, en vervolgens op het tracé van de "Sutstrata" - de huidige Rijselsestraat- evenwijdig met de leperlee naar de Rijselsepoort.

Belangrijke bouwactiviteiten in de stadskern in de loop van de 13de eeuw: aanzet van de Sint-Maartenskerk met het innoverende vroeg-gotische koor (1221), beginfasen van het monumentale complex Belfort-Lakenhal als symbolische affirmatie van de gemeentelijke onafhankelijkheid gekoppeld met de commerciële functie, opbouw van het Vleeshuis en patriciërshuizen, de zogenaamde "stenen".

Naar aanleiding van korte economische dieptepunten ten gevolge van het gebrek aan Engelse wol voor de lakennijverheid, oprichting van caritatieve instellingen door het leperse zakenluipatriciaat, ook ten behoeve van werkloze arbeiders en marginalen: onder meer het Sint-Catharinagodshuis (1225), het Sint-Jansgodshuis (1270-1272), het Bellegodshuis (1276) en buiten de stad, het Sint-Thomasgasthuis (circa 1270).

Tweede helft van de 13de eeuw: sociale spanningen tussen het patriciaat en de meer bescheiden bedrijfsleiders, de drapiers (1280: opstand van de Cokerulle) vallen samen met het uitbreken van een structurele crisis in de Vlaamse lakennijverheid.

14de eeuw: verdere recessie in de lakensector onder meer naar aanleiding van de crisis in de Engels-Vlaamse betrekkingen, gevolgd door een tijdelijke stabilisatieperiode (tweede helft van de 14de eeuw). Vermeld aantal inwoners, circa 28.000. De economische crisissituatie weerspiegelt zich, zoals in andere grote Vlaamse steden, in een sociaal-politieke onrust en aangroeiend ambachtelijk corporatisme; bemoeilijkte concurrentiestrijd voor de tanende lakennijverheid, onder meer tegen de evoluerende plattelandsnijverheid met "nieuwe" draperie en saaiwerk.

Socio-economische toestand in verband te brengen met de aanleg van een bredere stadsomheining - nu een dubbel omgrachte aarden wal - met integratie van extra muros gelegen arbeiderswijken, tijdens de volksopstand van 1323-1328 onder leiding van N. Zannekin.

Herstel in 1332 van de oude 13de-eeuwse vesten resulterend in een tijdelijk, dubbel verdedigingssysteem; "buiten"-omheining later prijsgegeven en verwoesting van de buitenwijken met onder meer de Sint-Michiels- en de Heilige Kruiskerk, tijdens het beleg van 1383. Na de belegering, die mogelijk de stedelijke boogschuttersgilde van Sint-Sebastiaan zag ontstaan, werd beslist het buitenste verdedigingsstelsel af te breken en de "voorgeborchten" niet weder op te bouwen: de plaatselijke bevolking trok naar de oude vesting. Tussen 1388 en 1396 werden deze oude vesten voorzien van een gekanteelde ommuring met torens (kruitmagazijnen) en uitgebouwde gracht.

Voortzetting in de loop van de 14de eeuw van vroegere caritatieve traditie: naar aanleiding van werkloosheid, pestepidemieën en hongersnood werd in 1315-1316 het godshuis Onze-Lieve-Vrouw van Nazareth opgericht evenals het voor de opvang van ouderlingen instaaende Weduwenfonds.

15de-16de eeuw: *drastische daling van de lakenproductie en mislukte reconversiepogingen leiden tot een definitief economisch verval. Sterke terugloop van de bevolking - minder dan 11.000 inwoners begin 15de eeuw-; nieuwe initiatieven ter bestrijding van de armoede met onder meer invoer van een "reglement van den armen" (1525; eerste in West-Europa) en oprichting van een Berg van Barmhartigheid (1534).*

Beeldenstorm (1566) en inname door de Geuzen (1578) met vernieling van kerk- en kloosterinboedels als gevolg. Perfectioneren van de stadsversterking in deze context onder Filips II, met aanleg van begrachte ravelijnen ten noordoosten van de stad: hiertoe noodzakelijke sloping in 1578 van de kerk Onze-Lieve-Vrouw ten Brielen en de Sint-Janskerk.

Inmiddels groeiend belang van de stad als kerkelijk bestuurscentrum: oprichting van het bisdom leper met Sint-Maartenskerk als kathedraal (1559).

In de geest van de Contrareformatie: oprichting van een seminarie (1572), stichting (1585) van een der oudste jezuïetencolleges in de Nederlanden, onder impuls van de eerste leperse bisschop Martinus Rythovius.

17de-18de eeuw: *rol van leper als vestingen kloosterstad.*

Nieuw militair-strategisch belang: grensstad enerzijds van de Habsburgers en de Oostenrijkse Nederlanden tegen Frankrijk, anderzijds van Frankrijk ten opzichte van Spanje en Oostenrijk. Circa 17 belegeringen; opeenvolgende bezettingen: de Spanjaarden tot 1678 (Verdrag van Nijmegen), de Fransen tot 1713 (Verdrag van Utrecht), de Oostenrijkers (Barrièrestad) tot 1794 en opnieuw de Fransen tot 1814.

1678-1713: belangrijke vesting van de "pré-carré" of de dubbele verdedigingslinie aan de kwetsbare noordgrens van het toenmalige Frankrijk zie de aanleg van een nieuw, definitief fortificatiesysteem echter op middeleeuwse kern, door Vauban waarbij het omringende landschap gemanipuleerd werd en herschapen tot een trapsgewijs uitgebouwd voor- en buitenwerk met de eigenlijke stad als centrum.

1782: ontmanteling door Jozef II van de buitenwerken der Vaubanvesting met reeds eerder verdwenen Bellese en Elverdingse hoornwerken.

In tegenstelling tot het vroegere internationale karakter, sluimerende economie op regionaal peil zie onder meer de sinds 1540 ingevoerde, onbeduidende saainijverheid.

Opkomst van een nieuwe huisindustrie zijnde de kantnijverheid, echter onderhevig aan de politieke spanningen en fluctuerend volgens de verhoudingen met Frankrijk, de belangrijkste afnemer; ook in verband te brengen met oprichting van talrijke Arme Meisjesscholen waar het kantonderricht een belangrijke plaats innam zie de Sint-Elisabethschool (1615), de Laureinsschool (1655), de Lamotteschool (1752-1766), de Sint-Sebastiaanschool (1755) en de Bonaertschool (1777).

Tussen circa 1638-1640, graven van het kanaal leper-IJzer of het leperleekanaal; mogelijk te zien als poging om de stad te voorzien van een betere aansluiting met het bevaarbare waterwegennet, doch toen blijkbaar voornamelijk voor militaire doeleinden gebruikt (onder meer aanvoer oorlogsmateriaal).

Opnieuw toename van het inwonersaantal vergeleken met de rustperiode ten tijde van Albrecht en Isabella (1598-1621); echter ook bepaald door de aanwezigheid van militairen (garnizoensstad) en de nieuwe vestiging intra muros van talrijke, onder meer "onderwijzende" kloostergemeenschappen na de godsdiensttroebelen.

Eerste helft van de 17de eeuw: belangrijke periode voor het stadsbeeld. Ontplooiing van een grote bouwactiviteit getypeerd door de ontwikkeling van een typisch lokale Vlaamse renaissancestijl; wellicht begunstigd door het Twaalfjarig Bestand (1609-1621) en de bouwpolitiek van de stad om het versteningsproces van de houten huizen (brandgevaar) te bevorderen door het betalen van de zogenaamde "tweede steen" (vanaf 1619). Clerus, magistraat en burger treden op als bouwheer: kapel van het Bellegodshuis (1616), Dekenkapel (1623), "Nieuwerck" (1622), "Conciërgerie", ("In 't klein stadhuis", 1623), "Huis der kooplieden" (1623), "Huis der bootslieden" (1629), en meerdere interessante exemplaren van privé-architectuur.

Tweede helft van de 18de eeuw: de gevolgen van de conjuncturele verbetering onder de regering van Maria Theresia weerspiegelt zich in de bouwactiviteiten van de burgerij waarvan de kapitaalcracht voornamelijk voortspoot uit groot grondbezit zie oprichting van heren- en burgerhuizen (onder meer "winterverblijven") onder invloed van de toen gangbare Franse stijlrichtingen. Met de Franse Revolutie: afschaffing van de kloosters waarvan de meeste definitief uit het stadsbeeld verdwenen zie onder meer de jezuïeten.

Onder het Frans bewind (1794-1815) wordt leper hoofdplaats van een arrondissement in het departement van de Leie; en naar analogie met vrijwel alle vestingen in de Zuidelijke Nederlanden, ook verder verval van de leperse versterkingen. 1801: afschaffing van het bisdom leper en vervanging door een dekenij.

19de eeuw - begin 20ste eeuw: strategie van het Hollands bewind (1815-1830) onder meer gebaseerd op de uitbouw van een verdedigingsgordel aan de Franse grens; aanleg van nieuwe versterkingen steunend op de Vaubanvesting in het hierin opgenomen leper en bouw van de nodige kazernen, kruitmagazijnen en opslagplaatsen. Deze vernieuwde vesting verliest alle betekenis vanaf 1852 met de regeringsbeslissing van het onafhankelijke België voortaan 's lands defensie te organiseren vanuit de kringstelling Antwerpen. Ontmanteling ingezet in 1853 en aanvankelijk "beperkt" tot de afbraak van de noordelijke vestingmuur tussen Elverdinge- en de Torhoutpoort (1853-1855) en tot de verkaveling en verkoop van de ervoor gelegen "Hollandse" verdedigingsgordel (1856-1858). Op de vrijgekomen gronden, inplanting van nieuwe functies en bouwtypen die de stadsrand een nieuw uitzicht bezorgen: zo onder meer een gasreservoir (1857-

1860), slachthuis (1860), gevangenis (1874), krankzinnigengesticht (tweede helft van de 19de eeuw), open zwembad (1884-1885) en watertoren (1896).

Eerste werkelijke stadsuitbreiding echter pas doorgevoerd voor de Eerste Wereldoorlog, en wel ten westen van de historische binnenstad, met de uitleg vanaf circa 1903 van de stationswijk onder leiding van stadsarchitect J. Coomans. Inplanting mogelijk dank zij het geleidelijk slopen van de westelijke vestingmuur en het dempen van de aansluitende Boterplas tussen Elverdingse- en Vooruitgangstraat, genoodzaakt door de bouw van het station (1853) op de westelijke voorversterkingen. Leper blijft voorts nog voor twee derden omgord door zijn vesting (binnenversterking), herschapen tot een natuurwandeling sinds 1858-'59 naar ontwerp van de Brusselse tuinarchitect L. Fuchs.

Ook ontwikkeling van kleine buitenwijken, onder meer de uitbouw (1876) naar ontwerp van V. Angillis van de wijk "Kruisstraat", de "Kaffer-" en de "Sterrewijk" tot het zogenaamde "Handelskwartier" aan de Dikkebusseweg, ten zuidwesten van het station, met latere bouw van de nieuwe gasfabriek.

Vermeldenswaardige oprichting van de Rijksweldagigheidsschool voor jongens (1900-1904), buiten de stad, aan de Meenseweg.

De programmavernieuwing gebracht door nieuwe instellingen weerspiegelt geenszins een grote economische of industriële activiteit: in feite gaat het alleen om kantnijverheid en kleine bedrijven als smederijen, smelterijen, schrijnwerkerijen, leerlooierijen, één blekerij, lintweverij en een fietsenbedrijf.

Het te leper behouden garnizoen, ondergebracht in de "Hollandse" infanteriekazerne en de vermaarde, sinds 1860 in de voormalige "caserne de cavalerie" (1835-1839) gevestigde ruiterschool vormen de basis van een florissante nering en een expansief herbergwezen aansluitend bij een belangrijke ontwikkeling in de brouwerijsector.

In de loop van het vierde kwart van de 19de eeuw, uitgraven van het reeds lang gewenste kanaal leper-Komen, en stopzetting van het werk in 1912, omwille van grondverschuivingen; hierdoor diende het plan opgeheven met betrekking tot de verbinding het leper-Ijzerkanaal/Leie, wat de drukke scheepvaart en de aanvoer van bouwmaterialen, brand- en meststoffen ten goede gekomen zijn.

In de loop van de 19de eeuw zijn volgende bouwactiviteiten het meest representatief voor de evolutie van de binnenstad: wederopbouw van de Sint-Niklaaskerk (1841-1845) en nieuwe bouw of uitbreiding van onderwijsinstellingen zie onder meer de Roesbrugge Dames (huidig lyceum Onze-Lieve-Vrouw ter Nieuwe Plant), de Heilige Familie (huidig Technisch Instituut Heilige Familie), de Sint-Michielschool (sinds 1896 met nieuwe vestigingsplaats in de Elverdingsestraat), en het klooster met meisjespensionaat van de Ierse Damen. Vermeldenswaardig zijn tevens enkele typerende ingrepen van het stadsbestuur. Tengevolge nieuwe saneringsmaatregelen (1823) verdwijnen op één na (zie Rijselsestraat nummer 104), de nog resterende houten gevels waarvan het aantal in 1829 nog 94 bedroeg. Op een paar onbelangrijke straatverbredingen, - de aanleg van de Sint-Sebastiaans (1858) en E. Fiersstraat (1895) - en saneringen na worden geen noemenswaardige wijzigingen aangebracht aan algemene plattegrond en straattracé's. Tevens voltooiing van de in de loop van de 16de eeuw gestarte overwelling van de leperlee tijdens het derde kwart van de 19de eeuw (zuidelijk stadsgedeelte).

Bij beslissing van 1863 dienen typische elementen in het straatbeeld als onder meer trappen en keldertoegangen geweerd bij vernieuwing of aanleg van een voetpad.

Er manifesteert zich, in de sfeer van een aangewakkerd romantisch nationalisme, een groeiende waardering van het monumentenpatrimonium; concrete, "lokale" maatregelen als onder meer uitkering van stadssubsidies voor de restauratie van typisch "leperse" privé-architectuur uit de 16de en 17de eeuw en systematische, historiserende restauraties van alom aanvaarde "monumenten" als het complex Belfort - Lakenhal - "Nieuwerck", en de "historische" parochiekerken.

Deze consequente, in de loop van de 19de eeuw doorgevoerde restauratiecampagnes, gelijklopend met enig archiefonderzoek, starten in feite onder de dynamische impuls van A. Vandenpeereboom (1842-1884), achtereenvolgens schepen van openbare werken, burgemeester en minister van Binnenlandse Zaken; begeleidend advies van de Koninklijke Commissie voor Monumentenzorg en financiële bijdragen van het Rijk leiden tot een nagenoeg voltooide - vaak aanvullende - "restauratie" en documentatie (!) van alle merkwaardige gebouwen op de vooravond van de Eerste Wereldoorlog.

Opeenvolgende campagnes passend in de evolutie van de 19de-eeuwse monumentenzorg met eigen, soms tegenstrijdige strekkingen; elementen uit vroegere 19de-eeuwse restauraties worden bijvoorbeeld eind 19de- begin 20ste eeuw onder leiding van J. Coomans weggewerkt of gecorrigeerd.

Evenwel blijvende ondertoon van romantisch nationalisme met verheerlijking van het verleden en met moraliserende neigingen. Vernieuwde, vervolledigde en aldus geaccentueerde monumenten ingeschakeld in dit proces, als rechtstreeks "aansprekende" en "indrukmakende" elementen. Typerend zijn wel randbemerkingen van A. Vandenpeereboom in verband met het hiertoe uitgevoerde beeldenprogramma van Hal en Belfort: het voor de massa verloren spontane begrip van de aloude iconografie zou eigenlijk dienen aangevuld met vulgariserende en ruim verspreide teksten ten behoeve van "les classes populaires".

Niet enkel lokale, maar ook nationale en internationale belangstelling voor de stad leper die als het ware "een caleidoscoop" was van vier eeuwen bouwkundige geschiedenis, die alleen wachtte op de kunstenaars of architecten om het op papier te zetten. (O. Mus). Reisverslagen en schetsboeken bevatten tal van getuigenissen die de bewondering voor leper uitdrukken. Deze interesse vond haar bekroning in werken als het boek van Henry Hymans "Bruges et Ypres", uitgegeven in 1901 in de bekende internationale reeks "Les Villes d'art celebres", de collectie geveltekeningen "Les anciennes façades à Ypres" uitgegeven in 1908 door de Gentse schildergraveur A. Heins en nadien deels bewerkt door H. Hoste in het artikel "L'architecture domestique à Ypres" (1909), en het werk van E. Hartig "Flandrische Wohnhaus-Architektur" (Berlijn, 1916) waarin naast foto's ook bouwkundige tekeningen van de leperse architectuur voorkomen.

De evoluerende bouwstijlen volgens oude foto's nog afleesbaar uit de leperse gevelwanden kort voor het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog, kunnen in grote lijnen als volgt samengevat worden.

Romaanse architectuur blijkbaar beperkt tot de westelijke bouw van de Sint-Pieterskerk (tweede helft van de 12de eeuw). Belfort-Hal (13de eeuw, eerste kwart van de 14de eeuw) aanleunend bij de Scheldegotiek en met weerklank op het Vleeshuis (onderbouw tweede helft van de 13de eeuw - eerste kwart van de 14de eeuw) en het Tempelierssteen (vierde kwart van de 13de eeuw - eerste kwart van de 14de eeuw).

De Sint-Maartenskerk met innoverend vroeg-gotische koor (tweede kwart van de 13de eeuw) onder Noord-Franse invloed, transept en schip (vierde kwart van de 13de eeuw - eerste kwart van

de 14de eeuw) in overgangsstijl Scheldegotiek - "Franse klassieke gotiek", en westtoren (tweede en derde kwart van de 15de eeuw) soms bestempeld als de introductie van de Brabantse gotiek in de Westhoek. Met uitzondering van het koor (14de eeuw) is de Sint-Jacobskerk enigszins verwant met de laat-gotische baksteengotiek van de kuststreek zie pseudo-hallenkerk (15de eeuw) met westtoren (tweede kwart van de 17de eeuw).

Laat-gotische baksteenarchitectuur ook vertegenwoordigd door de geveltoppen van het Vleeshuis (1530), het zogenaamde "Huis Biebuyck" en een woning (voormalig gildehuis?) aan de Veemarkt (beide 1544). Voorts het zogenaamde "Houten Huis" als laatste exemplaar van de lokale houtarchitectuur uit de 16de eeuw.

Het zogenaamde "Genthof" uit de tweede helft van de 16de eeuw illustreert de overgang van laat-gotische architectuur naar regionale interpretaties van de renaissancestijl.

In de nog talrijk aanwezige 17de-eeuwse architectuur komt de regionale renaissancestijl tot uiting met zijn typerende, traditionele wandstructuur verrijkt met de lokale interpretaties van de .stijl-ornamenten. zoals voornamelijk het aediculavenster met schelpmotief en fronton in de geveltoppen. Tot de doorsnee-kenmerken van deze lijst- en voornamelijk trapgevels horen: de door kordonvormende lekdrempels belijnde registers, de rechthoekige, in rond-, korf- of tudorboogomlijstingen opgenomen muuropeningen met blinde tracering in het boogveld (uitgekapt of van geprofileerde baksteen) en de houten kozijndeuren en -vensters. Eerder uitzonderlijk, doch vermeldenswaardig is het decoratief gebruik van gele baksteen in combinatie met donkerrood baksteenmetselwerk. Het in 1622 voltooide "Nieuwerck" en de aansluitende "Conciërgerie" van 1623 voeren ornamenten in die de overgang renaissancebarok vormen en in de lokale privé-architectuur zullen worden nagevolgd als "nieuwe" decoratieve elementen gevoegd bij een in essentie traditionele structuur.

Nog enkele bewaarde vormen van religieuze 17de-eeuwse architectuur getuigen echter van een meer uitgesproken barokke vormtaal kaderend met de Contrareformatie: de voormalige Portionculakapel (1664) en de kapel van het Onze-Lieve-Vrouwgasthuis (1687). De meest representatieve der barokke bedehuizen, de jezuïetenkerk (tweede kwart van de 17de eeuw) was inmiddels verdwenen.

Het blijkbaar nog vrij rijk vertegenwoordigd 18de-eeuws patrimonium - met onder meer fraaie hotels - getuigt voor volgende evolutie: geleidelijk verlaten, vanaf het tweede kwart van de 18de eeuw, van traditionele, streekeigen architectuur en navolging van innoverende Franse stijlrichtingen; nieuwe strekking uitdrukkelijk ingezet in 1714 met de bouw van de Vispoort in Lodewijk XIV-stijl. Invoeren van nieuwe geveltypes als klok- en halsgevels met classicerende ordonnantie, gelijklopend met het verstenen van houten topgevels en het moderniseren van diephuizen.

Vernieuwend zijn de lijstgevels beïnvloed door de opeenvolgende Lodewijkstijlen en al den niet gemarkeerd door een deur- of poortrisaliet onder bekronend fronton. Inherent aan het rechthoekige, blokvormig uiterlijk van deze breedhuizen, die soms verschillende diephuizen groeperen, zoals aan Grote Markt, A. Vandenpeereboomplein en hoofdstraten, is het invoeren van nieuwe dakvormen - als schild- en mansardedak- die ook bijdragen tot het wijzigen van het toenmalige straatbeeld.

Het 18de-eeuwse houtwerk verlaat de traditionele kozijnconstructies voor de zogenaamd "Franse ramen", met twee openslaande vensters zonder middenstijl doch met vaak versierde tussendorpel en bovenlicht; houten roedeverdeling.

Privé-architectuur uit de 19de eeuw voornamelijk gekenmerkt door bakstenen doch meestal bepleisterde en beschilderde lijstgevels die onder meer oudere trapgevels en houten topgevels vervangen. Doorgaans vrij sobere uitvoering doch vage empire of meer uitgesproken neoclassicistische invloeden merkbaar in de grotere burger- en herenhuizen.

In de loop van de eerste helft van de 19de eeuw, laat- en neoclassicistische vormgeving voor grotere complexen als onder meer de infanteriekazerne (eerste kwart van de 19de eeuw), de Sint-Niklaaskerk (1841-1845), onderwijsinstelling Onze-Lieve-Vrouw Ter Nieuwe Plant; vanaf de tweede helft van de 19de eeuw echter, invloed van neogotische vormtaal voor onder meer de kloosterscholen van de Ierse Damen (1860) en de Heilige Familie (1896), het oud (tweede helft van de 19de eeuw) en nieuw krankzinnigengesticht (Heilig Hartinstituut, circa 1900), de gevangenis (1876) en de watertoren (1896).

Blijkbaar slechts een neogotisch voorbeeld (1907) in de privé-architectuur (Boterstraat).

Omtrent de eeuwwisseling, ontplooiing van de zogenaamde "Vieux-Neuf"-stijl of eclectische architectuur met historiserende reminiscenties; voornamelijk in de in opbouw zijnde stationswijk en onder invloed van J. Coomans (1871-1937), benoemd als stadsarchitect sinds 1895. Deze specifieke, eclectische stijlrichting met diverse componenten ontleend aan de gotische stijl, lokale houtbouw, en regionale Vlaamse renaissance bepaalde in grote mate de architecturale aanpak van de wederopbouw.

Eerste Wereldoorlog: *nagenoeg totale verwoesting van de stad hoewel ze in tegenstelling tot de andere verwoeste steden uit de Westhoek, als Nieuwpoort, Diksmuide, buiten de frontlijn lag: ter hoogte van Ieper vormde de noord-zuid-frontlijn een deels om de stad lopende oostelijke bocht, de zogenaamd "Ypres Salient"; samen met de IJzer vormde dit gebied, het kernstuk van de stellingoorlog aangevangen na het stranden van het Duitse offensief op een frontlijn die tot 1917 nauwelijks veranderde.*

Omwille van zijn strategische ligging als belangrijk verkeersknooppunt van het door de geallieerden ingenomen hinterland werd het Ieperse echter het doelwit van groots opgezette Duitse aanvallen als eerste, tweede en derde slag bij Ieper, respectievelijk in 1914, 1915 en 1917 en tenslotte de slag bij Kemmel (1918).

Duitse strategie gericht op het bereiken van Calais aan de Franse kust, via Ieper, waardoor meteen een wig zou worden gedreven tussen de geallieerde troepen. De stad werd echter nooit door de Duitsers ingenomen, ondanks wisselende oorlogskansen en hardnekkige gevechten: de geallieerde stellingen in de "Salient" hielden stand ten koste van vele offers. Verwoesting van de Ieperse omgeving evident in dit verband. Eigenlijke stad, gelegen buiten het strijdtonel, systematisch beschoten vanaf 22 november 1914: geleidelijke verwording tot aangroeiende puinhoop. Treffende tussenkomst van de overheid: "monumentale" ruïnes van Hal en Belfort worden verstevigd door de "Mission du Ministère des Sciences et des Arts", onder leiding van E. Dhucque.

Reddingspogingen in verband met het waardevol roerend cultuurbezit aanvankelijk voornamelijk op privé-initiatief van onder meer kanunnik Delaere, toen pastoor van de Sint-Pieterskerk, L. Van Aerde, secretaris van de Burgerlijke Godshuizen, kolonel Trembloy bijgestaan door rijkswachtofficier Bastin. Vanaf 1915 tussenkomst van de officiële "Mission Dhucque". Grootste gedeelte echter vernield, zoals ook het Iepers stadsarchief met rampzalige gevolgen voor de geschiedschrijving.

Na wapenstilstand (11 november 1918): merkbare materiële schade en demografische achteruitgang. Aanvankelijk vrij snelle terugkeer van vluchtelingen vermoedelijk ook ten gevolge van gebrekkige informatie omtrent de verregaande verwoesting; ook vorm van "definitieve stadsvlucht", - voornamelijk onder de gegoede burgerij die onder meer naar Oostende, Brugge, Gent of Brussel trok-, zie het sterk geslonken aantal herenhuizen in het naoorlogse leper.

Vanaf januari 1919, oprichting van de eerste noodwoningen: ontstaan van barakkenwijken, onder meer van het Koning Albertfonds op het Minneplein (1920: 270 woningen); voorts over de straten verspreide bouw door particulieren van geïmproviseerde noodwoningen met uit het puin gerecupereerde - of in het gemeentemagazijn van de Dienst van de Verwoeste Gewesten aangekochte - bouwmaterialen.

Opruiming van het puin waarbij gebruik gemaakt wordt van de tijdens de Eerste Wereldoorlog door het leger aangelegde Decauville-spoorlijntjes voor het vervoer van oorlogsmateriaal; verschillende stortplaatsen in de stad, later leeggehaald om buiten het centrum gelegen terreinen aan te vullen onder meer aan de Veurnseweg.

Wederopbouw: organisatie. 11 augustus 1919: leper opgenomen in de aanneming van de vernielde gemeenten door de staat (zogenaamd "Adoptiewet" van 8 april 1919), waardoor de beslissingsbevoegdheid inzake het herstel van het openbaar domein, de infrastructuur en de wederopbouw van het gebouwenbestand nagenoeg exclusief in de handen komt van de Hoog Koninklijke Commissaris O. De Schoonen in plaats van de lokale, provinciale en centrale besturen of commissies.

Organisatorische, juridische en financiële moeilijkheden in verband met de aanpak van het wederopbouwvraagstuk zowel in het algemene als lokale vlak en praktische problemen voornamelijk met betrekking tot vervoer van bouwmaterialen, bevoorrading en huisvesting vertragen de eigenlijke wederopbouw in de eerste naoorlogse jaren.

Voorjaar 1920: stadsbeeld bepaald door enkele herstelde minder beschadigde huizen, voorts voorlopige woningen met hier en daar schuchtere pogingen tot wederopbouw. Het ongenoegen van reeds, of nog niet teruggekeerde leperlingen resulteert in de oprichting van "clubs voor geteisterden" gegroepeerd in de "Federatie der Ypersche Clubs", ter verdediging van hun belangen. De meest actieve, de "Ypersche Club van Poperinge", sticht het tweetalig weekblad "Het Ypersche - La région d'Ypres" (eerste nummer 25 april 1920) met de bedoeling meer ruchtbaarheid te geven aan hun eisen.

Echter dieper liggende oorzaak voor het traag op gang komen van de wederopbouw: het pas in maart 1921 goedgekeurde aanleg- en rooilijnplan - een verplichting voor de verwoeste gemeenten sinds de besluitwet van 25 augustus van 1915 - ten gevolge van de omtrent de wederopbouw van leper, "de martelaarsstad", ontstane polemieken.

Wederopbouw: polemieken. Belfort, Hal en in mindere mate de Sint-Maartenskerk staan hierin centraal. Het al dan niet heropbouwen van deze "spil-monumenten" had brede implicaties voor het beeld en het functioneren van de stad, en uiteraard voor het uitwerken van het aanlegplan stadskern. Binnenskamers gehouden discussies tijdens de Eerste Wereldoorlog: eerste plans, reeds opgemaakt door stadsarchitect J. Coomans en in 1916 getoond op de "Exposition de la Cité Reconstituée" in Parijs, met voorstel voor integrale wederopbouw van stad en monumenten. Uitgebrachte visie, toen al scherp verdedigd door burgemeester R. Colaert, met economische, esthetische, patriottische en archeologische argumenten, tegen de van buiten uit geopperde sterling voor het behoud van de ruïne en de wederopbouw van de stad op een andere plaats. In navolging van vermelde besluitwet, oprichting van een speciale studiecommissie voor de

wederopbouw van Ieper, door de voorlopige Belgische regering in Le Havre (eerste vergadering: december 1916). Commissiesamenstelling: de gouverneur van de provincie West-Vlaanderen, de heer Janssens de Bisthoven als voorzitter, burgemeester R. Colaert als afgevaardigde van het stadsbestuur en verder een aantal leden van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen onder meer stadsarchitect J. Coomans, E. Carton de Wiart, J. Dommartin, F. Maertens en J. Vierin. Bespreking van de "nieuwe" plannen van J. Coomans, ondersteund door zijn nota "Notes sur la voirie urbaine" (1916) en neerkomend op een maximaal behoud van het bestaande stratenplan om overwegend praktische, financiële (onteigeningen) en esthetische (middeleeuws stratenpatroon!) redenen. Naast kleine aanpassingen aan rooilijn en weggennet ten behoeve van verkeerstechnische en hygiënische verbeteringen, ook ontlasting van de Grote Markt door middel van ringweg rond het zuidelijk stadsgedeelte. Tevens voorstel voor de zuidwestelijke hoek van de Grote Markt aansluitend bij de Neermarkt i.e. het verkeersknooppunt van de hoofdstraten Rijselse- en Boterstraat: een terugwijkende bebouwing om het uitzicht voor het verkeer te verbeteren.

Afgezien van de zuidelijke ringweg waren deze voorstellen van J. Coomans in de loop van 1915-1916 door het stadsbestuur goedgekeurd en voorgelegd aan minister J. Helleputte.

Wederopbouw van stad en monumenten door het lokale bestuur nooit ter discussie gesteld, ook niet naar aanleiding van de voortschrijdende verwoesting: een feit vastgesteld door J. Coomans, in zijn rapport "Quel est le style à préconiser pour la reconstruction des monuments et éventuellement de certaines habitations" (1917) opgesteld ten behoeve van de studiecmissie. Hierin wordt het bouwkundig erfgoed ontleed met doorgetrokken onderscheid en gedifferentieerde aanpak. Voor een eerste categorie "archeologische architectuur" met monumentale en artistieke waarde zie Hal-Belfort, belangrijke kerken, wordt integrale reconstructie voorgesteld. Voor een tweede categorie "privéarchitectuur" met historische waarde, komt integrale reconstructie eventueel in aanmerking indien artistiek en kwalitatief hoogstaand; doorgaans echter lijkt wederopbouw op basis van lokale en regionale bouw- en stijkenmerken aangewezen, met voorkeur voor de "uit de volksgeaardheid gegroeide" gotiek en de streekeigen Vlaamse renaissance. Kritieken van de speciale studiecmissie op de optie van het stadsbestuur en van J. Coomans, spitsen zich toe op de prioriteit verleend aan de wederopbouw van de monumenten, meer bepaald van het complex Hal-Belfort, ten nadele van meer fundamentele noden als de industriële heropleving van de stad en arbeidershuisvesting. Verder zeker voorbehoud ten opzichte van het vastleggen van een planning: de nog voortdurende evoluerende toestand bemoeilijkt immers de "globale" kijk op de uiteindelijke aard en omvang van de oorlogsvernielingen.

Tenslotte goedkeuring door de studiecmissie van J. Coomans' plannen, echter met uitzondering van de voorstellen voor de monumentale ensembles. de zuidwestelijke hoek van de Grote Markt en de zuidelijke ringweg. Beslissing erg tegen de zin van J. Coomans: voornamelijk het complex Hal-Belfort ligt hem nauw aan het hart, te zien in zijn vurig pleidooi voor de integrale wederopbouw ervan in zijn laatste note "Les Halles et le Beffroi d'Ypres" (21 juni 1917).

Nog voor de wapenstilstand wordt de zaak meer opengetrokken naar aanleiding van een rondvraag in Nederland door H. Hoste in opdracht van het "Comité Néerland-Belge d'art Civique", omtrent de wenselijkheid van het al den niet te reconstrueren historische complex Hal-Belfort.

Het probleem van de wederopbouw van Ieper- in concreto gereduceerd tot het kernensemble Hal-Belfort en Sint-Maartenskerk-, krijgt na de Eerste Wereldoorlog een nog meer publiek karakter; volgens E. Dhucque gaat het om een nationaal probleem dat het kader van de lokale besluitvorming overstijgt.

Tegenstrijdige opvattingen uiteindelijk gekanaliseerd in twee strekkingen: wederopbouw- en behoudsgezinden gegroepeerd rondom leperse burgemeester R. Colaert en stadsarchitect J. Coomans, gesteund door ex-minister J. Helleputte, ondervoorzitter van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen anderzijds de voorstanders van het behoud van de ruine Hal-Belfort-Sint-Maartenskerk bijvoorbeeld als een "îlot sacré" midden in een groenzone, met onder meer socialistisch senator E. Vinck, met de oprichting van de "Union Internationale des Villes" en voorzitter van de Vereniging van Belgische Steden en Gemeenten, E. Dhucque, voorzitter van de "Société Centrale d'Architecture de Belgique", en "modernisten" als H. Hoste en L. Van der Swaelmen.

Vergeefse poging tot het harmoniseren van de standpunten en verhoudingen binnen het "Comité Consultatif d'Architecture", een in 1920 opgericht en hetzelfde jaar opgeheven adviesorgaan. Bovendien, vanaf 1920, belangrijk bijkomend onderwerp voor controversiële discussies: de wederopbouw van de in het zuidelijk deel van de stad gesitueerde arbeiderswijken Zaalhof en Sint-Pieters. Hier ook twee stellingen: behoudsgezinde wederopbouw gebaseerd op het aanlegplan van J. Coomans, verdedigd door het stadsbestuur, het bestuur der Burgerlijke Godshuizen en lokale eigenaars; anderzijds innoverend alternatief voor een tuinwijk naar ontwerp van architecten A. Puissant, H. Derée en R. Acke, uitgaand van het Comité Consultatif en gesteund door Hoog Koninklijke Commissaris O. De Schoonen.

Het definitieve aanlegplan - in feite herleid tot een rooilijnplan - herstelde uiteindelijk in grote lijnen de vooroorlogse toestand met stratenpatroon van de door de vesten omschreven binnenstad en 19de-eeuwse stadsuitleg met onder meer de stationswijk. Doorgaans beperkte urbanistische ingrepen: lichte rooilijnwijzigingen voornamelijk ten voordele van straatverbredingen; verruiming van de vooroorlogse "openbare hof" tot het huidige Astridpark (zie Deken Debrouwer- en Deken Delaerestraat), en aanleg van nieuwe kleine straten als de leperleestraat tussen Kanonweg en Tegelstraat, de Nieuwstraat tussen Doorgangs- en Aardestraat, en de verbinding Minneplein - Veemarkt.

De grosso modo behouden pandenindeling omzeilde tal van praktische en administratieve moeilijkheden onder meer in verband met een eventuele onteigening.

Realisatie in de periferie van meer progressieve projecten: Tuinwijk N.M.B.S. ten westen van het station, Kalfvaart- en Ligywijk respectievelijk ten noordoosten en oosten van de stad als uitingen van eigentijdse huisvestingsprincipen gebaseerd op oudere tuinwijkgedachten en met aandacht voor de meer sociaal-functionele wederopbouw aanpak van de modernisten.

Wat de "industriële wederopbouw" betreft, blijkbaar voortzetting van de in de 19de eeuw ingezette zonering met nijverheidsgebouwen aan de stadsrand. Sporadische inplantingen aan de vesten, intra en extra muros onder meer brouwerij einde Diksmuidsestraat, spinnerij aan de Arsenaalstraat, werkhuizen aan de rand van het Zaalhof, weverij aan de A. Plumerlaan, vaak met aansluitende arbeidershuisvesting. Zekere concentratie ten zuidwesten, in de gunstig gelegen buurt van station, vaart Komen-leper en Dikkebusseweg onder meer brouwerij in de Lijnwaadstraat, steenhouwerij, en zo meer aan de vermelde weg; zelfde fenomeen ten noorden, in de omgeving leperleekanaal en uitvalsweg naar Diksmuide, met onder meer hout- en veevoederbedrijven aan de kaai en de voormalige "Fonderies de l'Yser" (nu Picañol) met arbeiderswijkje aan de Adj. Masscheleinlaan.

Grootse wederopbouwactiviteiten tussen maart 1921 en 1924; naast bijdrage van lokale architecten ook inbreng van anderen, uit het hele Vlaamse land, Brussel en zelfs Noord-Frankrijk; onder meer Oprichting van "bijkantoren" in leper.

Architecturale uitwerking tenslotte ook aansluitend bij de door J. Coomans vooropgestelde visie. Nagenoeg identieke reconstructies van openbare gebouwen en privé-architectuur onder meer aan de hand van de vooroorlogse restauratieplannen.

Een aantal imitatieve varianten op de voor de Eerste Wereldoorlog aanwezige 17de- en 18de-eeuwse architectuur. Voornamelijk echter een eclectische wederopbouwarchitectuur doorgaans gedomineerd door stijlelementen ontleend aan de gotiek en de lokale renaissancestijl; soms schuchtere art-deco-invloeden. Slechts sporadische uitingen van een radicalere modernistische esthetiek.

In feite, uitgesproken "gevelarchitectuur" met als het ware "decor"-vormende straatwanden contrasterend met de vlakke, eenvoudige achtergevels; geaccentueerde architectonische versiering- onder meer iconische reliëfs, consoles, jaarstenen, topstukken, ... als navolging of interpretatie van vroegere bouwvormen.

Verdere evolutie. *Laat op gang gekomen wederopbouw van het Belfort-Halcomplex onderbroken door de Tweede Wereldoorlog: officiële bescherming als monument in 1940. Duitse bezetting van mei 1940 tot september 1944; bevrijding met tussenkomst van het Poolse leger, zie Gedenkplaat "Nieuwerck". Beperkte oorlogsschade.*

Oostblok, "Nieuwerck" en Stadhuis afgewerkt in de loop van jaren 1950-1960. Vanaf de jaren 1950, langzame industriële ontwikkeling resulterend in de aanleg van de twee nieuwe industrieterreinen ten zuidoosten en ten noorden van de binnenstad.

Tot op heden relatief weinig nieuwe bouw in de historische binnenstad. In de jaren 1960 voornamelijk nog lintbebouwing aan de bestaande uitvalswegen. Parallel met het beleid van sociale huisvesting (wet Brunfaut/wet de Teye), ontsluiting van woongebieden aan de stadsperiferie, en verdere ontwikkeling van de industriële zones. Vanaf circa 1975, toename van privé-woningbouw. Door gedifferentieerd aanbod van gronden - sociale, residentiële - en de concurrentie tussen initiatiefnemers van de openbare sector en van de bouwwereld; geleidelijke opvulling van bouwpercelen in de binnenstad en inbreiding vanaf de jaren 1980 - ook elders waar te nemen evolutie.

leper voorts betrokken bij belangrijke ontwikkeling van de wegeninfrastructuur: ontsluiting van de stad door diverse ringlanen, aansluiting met de autosnelweg A 19, verbinding met de autostrade Rijsel-Duinkerke, met vermindering van beschikbare landbouwgrond als gevolg. Verdere ontwikkeling van woningbouw in verband gebracht met gunstig onthaalde infrastructuurwerken - ontsluiting van het gebied en grotere mobiliteit!

Grootste woonuitbreiding, enerzijds gesitueerd tussen de Meense-, Zonnebeekse- en Brugseweg, en anderzijds tussen de Augustijnenstraat, Poperingse-, Dikkebusse- en Kemmelseweg; enkele residentiële verkavelingen aan de stadsrand: Kasteelwijk, Kunstenaarswijk, De Brieke (Potakker), Oude Boezinge (Werf- en Schipstraat). Nieuwe individuele bouw in de hand gewerkt door maatschappelijke, financiële en fiscale context; minder vraag naar appartementen of eengezinswoningen in zogenaamde bel-etageblokken.

Anderzijds zekere argwaan ten opzichte van de aankoop van bestaande "wederopbouwoningen" in de binnenstad, omwille van moeilijk te schatten renovatiewerken die zich - meestal opdringen na 50 à 60 jaar.

leperlingen van nu lijken best in hun schik met de wederopgebouwde stad en benaderen en beleven ze soms wellicht met een zekere, historisch getinte nostalgie vermengd met kritische zin voor geschiedkundig onderzoek.

Wederopgebouwde "grote monumenten" - soms reeds aan herstelling en restauratie toe - zijn volledig geïntegreerd in het stadsbeeld en -leven. Kerken en kapellen zijn meestal nog open en druk bezocht. Functies ondergebracht in openbare gebouwen als onder meer Hal en Belfort liggen in de lijn van de historische: stadhuisdiensten naar aloud gebruik, tentoonstellingsruimten zie de 19de-eeuwse bestemming en Herinneringsmuseum 1914-1918 met betekenisvolle lokalisatie in de oostvleugel. Andere interessante gebouwen opengesteld voor het publiek dank zij hun socio-culturele functie: stedelijk museum in het voormalige Sint-Jans-godshuis met aansluitende bejaardenhuisvesting van de jaren 1960, O.C.M.W.-museum in de kapel van het voormalige Bellegodshuis, jeugdontmoetingscentrum in het Vleeshuis. Alleen het Lapidarium aan de Sint-Maartenskerk met zijn beelden, reliëfs en monumentale ruïne geeft nog een passend en treffend beeld van vernieling en puin.

In het wederopgebouwde leper met eigen leven en karakter zijn het eerder details als gevel- en jaarstenen, opschriften, gedenkplaten die aan het voorbije leed herinneren.

De indrukwekkende Menensepoort met rituele, avond-punctuerende Last-Post-ceremonie, de andere twee militaire begraafplaatsen en het Herinneringsmuseum vormen zovele, met de geschiedenis verweven elementen die blijvend getuigen voor de gruwelen van een wereldoorlog.

Vestingen. *Tot op heden bepalend voor het stadsbeeld, en ontegensprekelijk verbonden met de figuur van Sebastien Le Prestre Vauban (1633-1707), veldheer en militair architect van Lodewijk XIV.*

Van zijn machtig bolwerk uitgebouwd op de middeleeuwse kern uit het vierde kwart van de 14de eeuw resten: twee derden van de gebastioneerde binnenversterking met gracht en drie halve manen, fragmenten en/of tracé van het buitenwerk, en sporen van een oorspronkelijk overstromingsgebied. Vestinggrachten gevoed door de Dikkebusvijverbeek, de Kimmel- en Bollaertbeek voor de stad leperlee genoemd. Regeling van de waterstand in de zogenaamde Vaubantoren met sluis bij de Dikkebussevijver, en in de sluiskamer ondergebracht in de kazematten aan de Rijselsepoort.

Vaubanmuren oorspronkelijk van donkerrode baksteen met gebruik van natuursteen - onder meer Atrechtse zandsteen - voor hoekstenen, hoek- en negblokken enzomeer; door de Hollanders in 1817 bijgevoegd parement van gele baksteen eveneens versterkt met vermelde natuursteen, zie ook restauratiegedenksteen nabij de Rijselsepoort.

Herstellingswerken na de Eerste Wereldoorlog, en in 1979-1980 gestarte restauratiewerken thans in definitieve fase.

Naoorlogse inbreng van nieuwe constructies in plaats van verdwenen stadspoorten: de loopbrug naar ontwerp van J. Coomans ter hoogte van de Rijselsepoort (zie Rijselsestraat), en het bekende Britse oorlogsmonument door R. Blomfield als poortgebouw ontworpen ter vervanging van de vroegere Menensepoort (zie Meensestraat).

De huidige recreatiefunctie- beboomde natuurwandeling naar ontwerp van L. Fuchssluit aan bij een in de 19de eeuw ontstane "promenade"-traditie. De aanleg van het zwembad in het noordelijk deel van de Kasteelgracht gaat terug tot 1884-1885. Na de Eerste Wereldoorlog ontpopt de halve maan zogenaamd "Het Eilandje" zich tot een gekend ontspanningsoord, namelijk huidige herberg

met speelpleintje en mogelijkheid tot pleziervaren. Brits oorlogskerkhof "Ypres Rempart Cemetery" ten westen van de Rijselsepoort. Op de Esplanade, de staande wip van de schuttersgilde.

De kazematten tijdens de Eerste Wereldoorlog schuilplaats voor de burgerbevolking tot de evacuatie van 9 mei 1915 en vervolgens kwartier van het Britse leger. Na de wapenstilstand gebruikt als ijsfabriek en champignonkwekerij; thans benut als bergplaatsen.

Binnenversterking (circa 1681) met gracht, nog bestaande uit: in het oosten, vier bastions met typerende brede sailanthoek en korte flanken, door de nodige courtines verbonden; In het zuidwesten, een bastion intra muros aansluitend bij de Esplanade of het voormalige oefenplein met bomvrij buskruitmagazijn in 1818 door de Hollanders gebouwd op de grondvesten van een ouder kruithuis daterend uit, of van voor de periode van de Vaubanwerken; in het zuiden tussen de Rijselse- en de verdwenen Tempelpoort, het tracé van de door Vauban behouden versterking uit het vierde kwart van de 14de eeuw sinds 1855 ontmanteld, echter met bewaring van drie verlaagde ronde torens, respectievelijk twee ten oosten en één ten westen van de Rijselsepoort, en recent blootgelegde grondvesten van twee soortgelijke torens; moeilijk te dateren ijskelder.

De bastions bevatten kazematten onder meer toegankelijk via de Bolling- en de Aalmoezeniersstraat, en in elk orillon bevindt zich een poterne. Courtines eveneens voorzien van ruimten met inbegrip van de poternes die naar de courtine schiereilanden leiden. Het bastion aan de Boterplas is het oudst en het meest ongewijzigd gebleven lepers bolwerk van Vauban (1684); in de Eerste Wereldoorlog waren er twee machinegeweerposten. Van het bastion aan de verdwenen Torhoutpoort is het noordelijk orillon weggegraven.

Gracht genaamd Kasteelgracht in het oosten, Majoorgracht in het zuiden en Boterplas in het zuidwesten. In de Majoorgracht, drie halve manen, onder meer twee beboomde aangelegd door Vauban tussen 1678-1684, en het vermelde zogenaamd "Eilandje", opgeworpen door de Spanjaarden omstreeks 1640.

Ligging van de noordelijke binnenversterking nog aangegeven door de Hoge en Lage Wieltjesgracht, een overblijfsel van de 19de-eeuwse voorzieningen ten behoeve van de tolninning en de waterafvoer.

Buitenwerk. In het zuiden, bewaarde oevers, de basis van een oorspronkelijk Vaubanbouwwerk, waarop volkstuintjes aangelegd. Ten oosten van de stad verwijst een kunstmatig reliëf naar het verdwenen "Hoorwerk van Antwerpen". Voorts de zogenaamd "Verdronken weiden", een moerassig gebied ten zuiden van de spoorweg leper-Kortrijk en ten oosten van de Rijselseweg, eertijds horend bij het zuidelijk overstromingsgebied of de inundaties van Mesen.

HISTORISCHE STADSKERN IEPEER⁹

Algemene Beschrijving

Ieper kwam tot stand op het kruispunt van de Iepere, de latere Ieperlee en de landweg Brugge-Rijsel. Op het Digitaal Hoogtemodel (DHM) is duidelijk te zien hoe de vallei van de Iepere zich in de midden-West-Vlaamse heuvelrug ingesleten heeft. De stad ontwikkelde zich onder meer op twee uitlopers van die heuvelrug, maar ook in de (eventueel opgehoogde) valleigebieden. Zo wijst het toponiem Ten Brielen op de moerassige aard van een bepaald gebied. De huidige Verdronken Weide stond ooit bekend als het 'Ketelquaet'.

⁹ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/140005>.

Het terrein wordt bodemkundig getypeerd als overwegend vochtige zandleem. Daarin komen enkele kleine en grotere natte zandleemvlekken voor en enkele kleine zones met natte klei, die overeenkomen met beekvalleitjes.

Planologisch overweegt woongebied en woonuitbreidingsgebied. Daarnaast komen er industriegebied, gebieden voor milieubelastende industrieën, parkgebied (de vesten, het hoornwerk van Antwerpen en de bedding van het kanaal leperlee-Leie), recreatiegebied en gebieden voor gemeenschapsvoorzieningen en openbare nutsvoorzieningen voor. Binnen de afbakening zijn talrijke panden als monument beschermd, naast een stadsgezicht en een landschap. Onafwendbaar voor de leperse context zijn enkele beschermde oorlogsrelicten.

Archeologische nota

De oudste vermelding van leper - Ypra (de lepere) - dateert uit 1066 en is een waternaam die mogelijk 'met iepen begroeid' betekent. Vermoedelijk gaat de oorsprong vroeger in de tijd terug, omdat er historische gegevens zijn, zoals de 'voedermont' rente, die op de aanwezigheid van een Karolingisch domein kunnen wijzen. In de 12de en 13de eeuw groeit de plaats explosief uit tot een echte grootstad (Mus 2010).

De ligging op het kruispunt van de weg Brugge-Rijsel met de leperlee, was allesbepalend. De leperlee maakte de verbinding met de Vlaamse kustvlakte, die een immense wolproductie kende en ook met Brugge, die andere Vlaamse metropool. De landweg verbond leper opnieuw met Brugge, maar ook met het Leiebekken en Noord-Frankrijk. Deze samenloop van omstandigheden activeerde in combinatie met de uitstekende plaatselijke waterkwaliteit een belangrijke productie van en handel in textielproducten (Haneca e.a. 2009).

Aanvankelijk waren er verschillende kernen. Die rond de Sint-Pieterskerk was vermoedelijk de vroegste inplanting. Dit patrocinium laat toe aan de vroege middeleeuwen te denken. Deze handelsnederzetting was in 1127 al voorzien van een D-vormige omwalling die op de leperlee aansloot (Mus 1998). Iets noordelijker kwam de kern rond de Sint-Maartenskerk tot stand. Dit was of evolueerde tot een grafelijke stichting. Sint-Martinus is immers een patrocinium, dat ook op de vroege middeleeuwen wijst. Naderhand werd er een motteheuvel met neerhof ingeplant; een geheel dat op het eind van de 11de eeuw evolueerde en uitbreidde tot een burgerlijke nederzetting. Tot op heden is voor de omwalling hiervan één bewijs geleverd. Op het kruispunt van de Diksmuidestraat en de De Volsbergestraat-Henri Cartonstraat werd n.a.v. een vondstmelding een gracht en brugconstructie geregistreerd bij rioleringswerken (Dewilde 2015). Andere aanwijzingen kunnen in de percelering gezien worden, o.a. aan de Korte Torhoutstraat (Mus 1998).

Andere kernen gaan tot de 12de of de 13de eeuw terug. Zo ontstond in het tweede kwart van de 12de eeuw de parochie Sint-Jacobs, oostelijk tussen Sint-Pieters en Sint-Maartens. Noordelijker worden de parochies Onze-Lieve-Vrouw ten Brielen in 1196 en Sint-Jan in 1200 voor de eerste maal vermeld. Duidelijk is wel dat de oudste ontwikkeling zich ten oosten van de leperlee situeerde. Pas in de eerste helft van de 13de eeuw werd ook westelijk van de leperlee uitgebreid en werd de vallei ingenomen. De Sint-Niklaasparochie ontstond op de westelijke oever van de leperlee. De kerk was er zeker al vóór 1233. Iets verderop, meer zuidoostelijk, moet de Sint-Kruisparochie gesitueerd worden. Het kerkhof werd in 1277 gewijd. Dichter bij de stad lag het Tempelgebied. Ten zuiden bevond zich Sint-Michiels, waarvan de eerste vermelding vóór 1249 valt. Geleidelijk zou daarna het gebied tussen de verschillende kernen dichtslibben (Van Bellingen e.a. 1993).

Bij de aanleg van de vesten (1214-1248) werd een bepaald gedeelte hieruit gelicht en afgezonderd binnen een omwalling. Zo ontstonden er feitelijke buitenwijken en werd het fenomeen 'voorgeborchten', dat al in de 12de eeuw vermeld werd, geofficialiseerd. Onze-Lieve-Vrouw ten Brielen, Sint-Jan, Sint-Michiels en Sint-Kruis kwamen zo buiten de omwalling te liggen. Sint-Niklaas, een recente stichting, werd wel opgenomen binnen de vesten, het Tempelgebied dan weer niet. Het lijkt erop dat de Tempeliers doelbewust buiten de omwalling zijn gehouden. Het leverde alleszins een rare basisvorm op. Er werd bij de grachtenaanleg wel geprofiteerd van de 'aangeboden' topografie, de lager gelegen gebieden zoals de Boterplas, het 'Ketelquaet', de omwalling van de Sint-Pietersparochie en de omwalling van het neerhof van de Zaalhofmotte. Dit was de motte van de graven van Vlaanderen, opvolger van de motte aan Sint-Maartens en uitgebouwd door Diederik van den Elzas na 1127 op de westelijke oever van de Ieperlee (Haneca e.a. 2009).

De vier buitenwijken werden in het begin van de 14de eeuw alsnog opgenomen binnen een ruimere omwalling. De 'Uterste Veste' was 7,6 km lang en bestond uit een 18 m brede en 2 m diepe gracht met aan de binnenkant een aarden wal en palissade. Op de uitvalswegen kwamen nieuwe poorten tot stand, zoals de Nieuwe Komenpoort (Van Bellingen e.a. 1993). Deze versterking was onverdedigbaar, maar gaf een gevoel van veiligheid. Archeologisch onderzoek heeft ondertussen aangetoond dat ook de resten van deze wijken nog zeer sprekend kunnen zijn (Van Bellingen e.a. 1993; Van Bellingen 1994). De economische achteruitgang en het beleg van 1383 bezegelden het lot van de 'Uterste Veste' en ook van de parochies Sint-Michiels en Sint-Kruis. Beide kerken werden al in 1384 afgebroken. Het Iepers bestuur besliste (onder invloed van de graaf Lodewijk van Male en de hertog van Bourgondië, Filips de Stoute, die hem opvolgde) dat de buitenwijken niet heropgebouwd zouden worden (Mus 1999).

Op het einde van de 14de eeuw maande de Bourgondische hertog Filips de Stoute Ieper aan de stad krachtadig te versterken. Er werd daarbij teruggevallen op het tracé van de 13de-eeuwse omwalling. De bouw van een stenen stadsmuur, voorzien van torens en poorten en een aarden binnenwal was een gigantische onderneming. In 1409 waren de Bourgondische vesten een feit (Mus, 1983). Ter hoogte van de poorten worden vanaf het einde van de 16de eeuw bolwerken/bastions uitgebouwd (Stubbe e.a. 2003).

Gaandeweg verloor Ieper aan belang en verwerd tot een stadje van lokaal belang, dat enkel nog een bepaalde interne evolutie kende. Ook hier waren de eerste helft van de 17de eeuw en de tweede helft van de 18de eeuw belangrijk als wederopbouw- en nieuwbouwmomenten voor verschillende religieuze en burgerlijke instellingen. Ook particuliere initiatieven bleven niet uit (Mus 2010).

De ligging van de stad tijdens de opeenvolgende conflicten tussen Fransen en Spanjaarden zorgde ervoor dat Ieper in de 17de-18de eeuw uitgebouwd werd tot een performante vesting. Vooral Vauban liet imposante versterkingswerken bouwen, die de stadsrand transformeerden in een brede strook van grachten, ravelijnen, bastions, hoornwerken, ... en daarnaast waren ook kazernes, kruitmagazijnen en drenkplaatsen nodig (Stubbe e.a. 2003). Herhaalde malen zijn dergelijke resten al aangesneden. Bij verschillende vondstmeldingen aan de Leopold III laan, de Polenlaan, de Pennestraat, de Maarschalk Haiglaan, de Tulpenlaan en het Minneplein was dat het geval. Naderhand deden de Hollanders het vanaf 1817 nog eens over (Mus 2010). Zo verbouwden ze o.a. het Spaans kasteel of citadel, uit de 16de eeuw, dat Vauban vervangen had door het hoornwerk van Antwerpen in het laatste kwart van de 17de eeuw, nog eens ingrijpend.

Oorspronkelijk waren binnen de 13de-eeuwse omwalling slechts een tweetal kloosters gevestigd. Enkel de predikheren en de minderbroeders raakten erin. Andere ordes moesten hun heil zoeken in de buitenwijken. Dit was het geval voor de augustijnen (eremieten), de geschoeide karmelieten,

Hemelsdale, de clarissen en enkele begijnhoven. Vanaf de 15de eeuw veranderde de situatie. Verschillende ordes konden intra muros meerdere huizen aanschaffen en er refuges inrichten (Stavele-Eversam, augustijnen, Lo, Waasten, Voormezele, Roesbrugge, Mesen en Zonnebeke-Nonnebossen). Soms werden ze, zeker na de godsdiensttroebelen, tot serieuze complexen uitgebouwd, zoals die van de ongeschoeide karmelieten, jezuiteten, augustijnen, kapucinessen, benedictijnen (Sint-Jan) en arme klaren. (Simons e.a. 2001; Mus 2010). In de 16de eeuw werd het bisdom leper gecreëerd en kwam het bisschoppelijk paleis tot stand. Daarnaast zijn uiteraard nog hospitalen, godshuizen en andere liefdadigheidsinstellingen het vermelden waard.

Ook de burgerlijke architectuur heeft onmiskenbare sporen nagelaten. Bepaalde gebouwen van de grafelijke en stedelijke administratie, de gildehuizen, de gevangenis, ... zijn inmiddels al aangesneden (Dewilde e.a. 2000; Dewilde e.a. 2001; Trommelmans 2012). Ook de sporen van de leperse drinkwaterregie mogen hierbij gerekend worden (Dewilde 1996). Bij de noodopgravingen in de leperse binnenstad zijn resten van houten, bakstenen en ijzerzandstenen constructies aangetroffen. Soms kon de verstening van een houten gebouw aangetoond worden. Er komen ook (houten) constructies op bakstenen poeren voor. Daarbij is het onderscheid tussen woon-, werk-, opslag- of handelsruimte zeker niet altijd even duidelijk. In die zin is voortgezet gedetailleerd onderzoek nodig (De Gryse e.a. 2010; Dewilde e.a. 2000; Dewilde e.a. 2001; Dewilde e.a. 2001a & 2001b; Dewilde e.a. 2002; Dewilde e.a. 2003; Gierts e.a. 2012).

Ook zijn al diverse aanwijzingen voor artisanale activiteit aangetroffen. Leerlooierskuipen (Kauwekijnstraat) en steenovens (Westkaai) zijn uiteraard eenduidig (Dewilde e.a. 1997; De Gryse e.a. 2014). Daarnaast zijn tal van ovenstructuren gevonden, die niet nader kunnen geïdentificeerd worden. Ze kunnen zowel in de lakennijverheid (ververij) als de metaalverwerking thuishoren. Ook zijn er ambachten waarvan de infrastructuur totaal niet gekend is. Zo zijn brouwerijen, vullerijen, ... nog onbekend terrein.

Evaluatie van de bewaringstoestand en motivatie voor de afbakening

Archeologisch onderzoek is in leper eerder traag op gang gekomen. Eenmaal de bal aan het rollen ging, was er echter geen houden meer aan. Het eerste archeologisch onderzoek gebeurde naar een van de torens van de Bourgondische stadsversterking (Mus, 1981). Vanaf 1987 werden op geregelde tijdstippen allerlei werfcontroles uitgevoerd en werd ook de Leeuwentoren, een ander onderdeel van de Bourgondische vesten, onderzocht (Termote 1989; Termote 1990). Het grootschalig onderzoek in de Verdrongen Weide betekende de definitieve bevestiging van het belang dat archeologisch onderzoek voor de geschiedenis van leper in zich droeg. Door de teloorgang van het leperse stadsarchief op 22 november 1914, wordt nu algemeen aangenomen dat archeologisch onderzoek de belangrijkste bijdrage levert voor de verdere studie van de leperse geschiedenis (Haneca e.a. 2009).

Het ecologisch materiaal is goed bewaard en heeft al aanleiding gegeven tot zeer divers onderzoek. Een beperkt aanbod dierenbot, visresten, zaden en vruchten, mijten en parasieten, pollen, ... is inmiddels aangepakt en heeft uitstekende onderzoeksresultaten opgeleverd.

De stedelijke ruimte bewaart sporen van samenlevingen die daar achtereenvolgens aanwezig waren en deze ruimte aan hun noden hebben aangepast. Ze is met andere woorden het resultaat van een complex levenstraject waarbij de invulling veranderlijk was naargelang de sociaal-economische, maatschappelijke en institutionele context. Meer nog dan bij dorpen hebben stadspattingen een cumulatief karakter en verschillende fasen. De meeste steden zijn niet als geheel gepland, maar hebben vaak een oude nederzettingkern die teruggaat op een burcht of abdij, een economische infrastructuur of andere. Soms kunnen deze zelfs refereren naar een oudere, vroeg- of pre-middeleeuwse aanwezigheid.

Het gebruik van de 19de-eeuwse kadasterkaart (gereduceerd kadaster) als bron voor het onderzoek naar de historische gelaagdheid van een stad wordt gesuggereerd omdat deze een tijdsbeeld geeft van net voor de industrialisering en omdat dit de eerste nauwkeurige versie van het kadaster is met perceelsaanduiding. De oorspronkelijke perceelsindeling van een stad is een relatief stabiel element in de plattegrond, die vaak een prestedelijke oorsprong kent. Ondanks de processen van herverdeling blijven oude bezitsgrenzen en straatpatronen toch lang zichtbaar in het stedelijke landschap. De historische stedelijke kernen zijn immense archeologische sites en behoren tot de meest uitgebreide en complexe sites ter wereld, zowel in extensie als in stratigrafie. Tegelijkertijd zijn deze sites door permanente verstedelijking en stedelijke ontwikkeling ter plaatse zwaar bedreigd.

Wat betreft de afbakening wordt er traditioneel van uitgegaan dat de aanwezige versterkingen in de eerste plaats louter defensieve structuren waren en als dusdanig infrastructuur met een zware belemmerende invloed op de stadsontwikkeling. Hieruit volgt de constructie om de stadswallen te beschouwen als grenzen aan de stadsgroei en dus als bepaling van stadsfasen. De stadswallen vormen een belangrijk onderdeel van de stedelijke identiteit en zijn als zodanig actieve componenten en bepalend voor de conceptuele stedelijke ruimte vóór de industriële periode en dus ook betekenisvol als afbakening van de complexe archeologische sites die steden zijn.

Omwille van al deze redenen wordt de grens van de archeologisch complexe en waardevolle ruimte vastgelegd op de buitenste afbakening van de stadsgracht rond de wallen en muren. De grachten bieden bovendien goede bewaringscondities voor organisch stedelijk afval. In een aantal gevallen werden de laatmiddeleeuwse muren tussen de 16de en de 18de eeuw vervangen door bastions en Vaubanversterkingen. De vergelijking met oudere stadsplannen laat echter steeds zien dat deze latere omwallingen ook de volledige laatmiddeleeuwse ruimte omvatten.

Het intekenen van de kernen gebeurde vanuit de ruimste perceelsafbakening en rekening houdend met belangrijke fysieke grenzen. Deze afbakening concentreert zich in de eerste plaats op de begrenzingen die zichtbaar zijn op de kaart, zoals stadsmuren, omwalling, stadsgrachten. Ook de open ruimten tussen de bebouwde kern en strategische elementen, zoals de rivieroever, worden opgenomen. Op deze manier zijn we honderd procent zeker dat de afbakening van de historische stedelijke kernen in Vlaanderen dekkend is voor de volledige zone met complex stadsarcheologisch erfgoed (Tys e.a. 2010).

1.4.6. Cartografische bronnen

Een belangrijke bron van informatie wordt geleverd door het historisch kaartmateriaal. Met deze bronnen kan nagegaan worden of er in historische tijden bebouwing is geweest op het terrein, of dat het landgebruik van het perceel is gewijzigd doorheen de tijd. Hierbij moet wel rekening gehouden worden met het feit dat de eerste bruikbare kaarten pas vanaf de 16^e eeuw of later voorhanden zijn.

Bovendien is de afwezigheid van bebouwing op kaarten geen garantie dat er geen bebouwing is geweest. In de beginperiode van de cartografie werden voornamelijk grotere nederzettingen en belangrijkere bouwwerken zoals kerken, kloosters en kastelen weergegeven en was er weinig of geen aandacht voor de burgerlijke architectuur. Pas vanaf de 19^e eeuw verschijnen de eerste gedetailleerde topografische en kadasterkaarten. Mogelijk eerder aanwezige structuren kunnen intussen verdwenen zijn.

BRAUN & HOGENBERG (1575-1617)

Civitates orbis terrarum is de zesdelige stedenatlas van Georg Braun en Frans Hogenberg die verscheen van 1572 tot 1617. Elk deel kende vele, grotendeels ongewijzigde herdrukken. Stadsgezichten en plattegronden waren vergezeld van korte beschrijvingen in het Latijn. Later verschenen ook Duitse en Franse edities. De reeks was in heel Europa een succes en werd gezien als een aanvulling op de befaamde wereldatlas van Ortelius.¹⁰

Op deze kaart is de locatie in de omgeving van het plangebied duidelijk bebouwd.

SANDERUS (1641-1644)

Flandria illustrata is een historiografisch en cartografisch werk uit 1641 van de Vlaamse kanunnik Antonius Sanderus. Het bevat voornamelijk beschrijvingen van de steden en dorpen van het voormalige graafschap Vlaanderen.¹¹

Op deze kaart is het plangebied duidelijk bebouwd.

MASSE (1729-1730)

De Masse-kaarten kwamen tot stand in 1729-1730, toen de Franse ingenieurs-geografen Claude en François Masse (vader en zoon) het grensgebied tussen de Frankrijk en de Zuidelijke Nederlanden (waaruit later België is ontstaan) in kaart brachten. Aanleiding voor deze kartering was de oorlog over de Spaanse troonopvolging die tussen 1701 en 1713 in Europa woedde.¹²

Op de Massekaart staat het plangebied weergegeven binnen de historische stadskern van Ieper. Meer bruikbare informatie valt hieruit niet af te lezen.

FERRARIS (1771-1778)

De Ferrariskaarten zijn een verzameling van 275 uiterst gedetailleerde topografische kaarten van de Oostenrijkse Nederlanden. Ze zijn opgemaakt tussen 1771 en 1778 onder leiding van veldmaarschalk Joseph de Ferraris. Het is de eerste systematische kartering van het Belgische grondgebied, hoewel soms lokale verschuivingen mogelijk zijn.

Op de Ferrariskaart staat het plangebied weergegeven ter hoogte van water binnen het Vaubanfort. Het is gelegen nabij de Bellepoort.

VANDERMAELEN (1846-1854)

De kaarten Vandermaelen of Vandermaelenkaarten zijn een verzameling van historische kaarten van België, gemaakt door Philippe Vandermaelen (1795-1869). Deze kaarten geven een gedetailleerd beeld van heel België en worden beschouwd als de opvolger van de Ferrariskaarten uit de periode 1771-1778.

Op de Vandermaelenkaart ligt het plangebied binnen onbebouwde zone.

¹⁰ https://nl.wikipedia.org/wiki/Civitates_orbis_terrarum.

¹¹ https://nl.wikipedia.org/wiki/Flandria_illustrata.

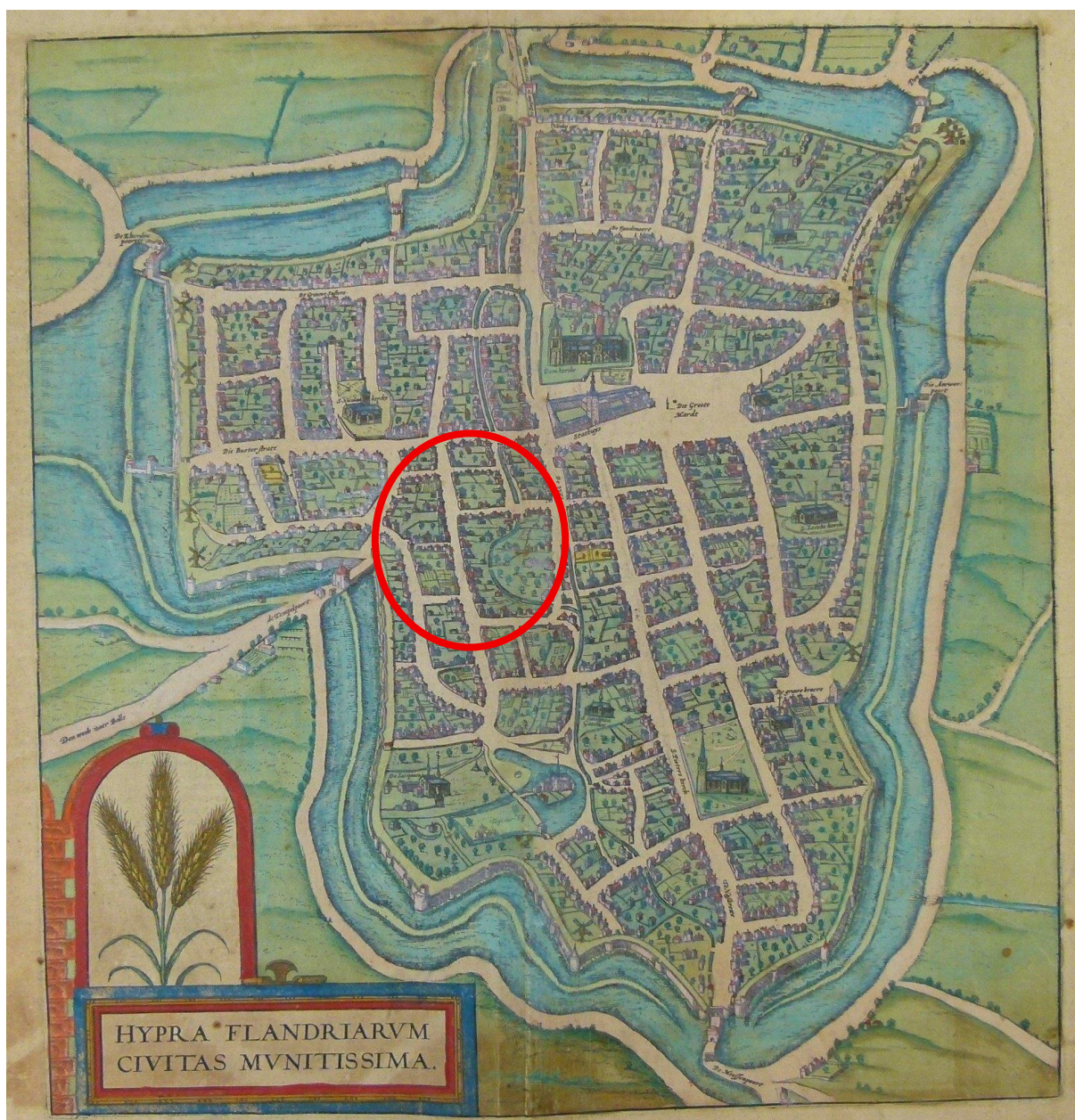
¹² <https://www.vlaanderen.be/datavindplaats/catalogus/massekaart>.

TOPOGRAFISCHE KAART 1939

Op de topografische kaart van 1939 ligt het plangebied ter hoogte van vermoedelijk het Kazerneplein of het latere Esplanadeplein.

ORTHOFOTO 1971, 1979-1990, 2003

Op de recentere orthofoto's zijn de ontwikkelingen binnen het terrein goed te volgen. Op de orthofoto's uit 1971 en 1979-1990 is het terrein weinig ontwikkeld. Het gebouw van Bpost op het westelijk deel van het terrein is goed te zien op orthofoto's vanaf 2003. Verharding bevond zich toen ten westen en noorden van het gebouw. De parking in het oostelijk gedeelte van het terrein werd ontwikkeld vanaf 2014.

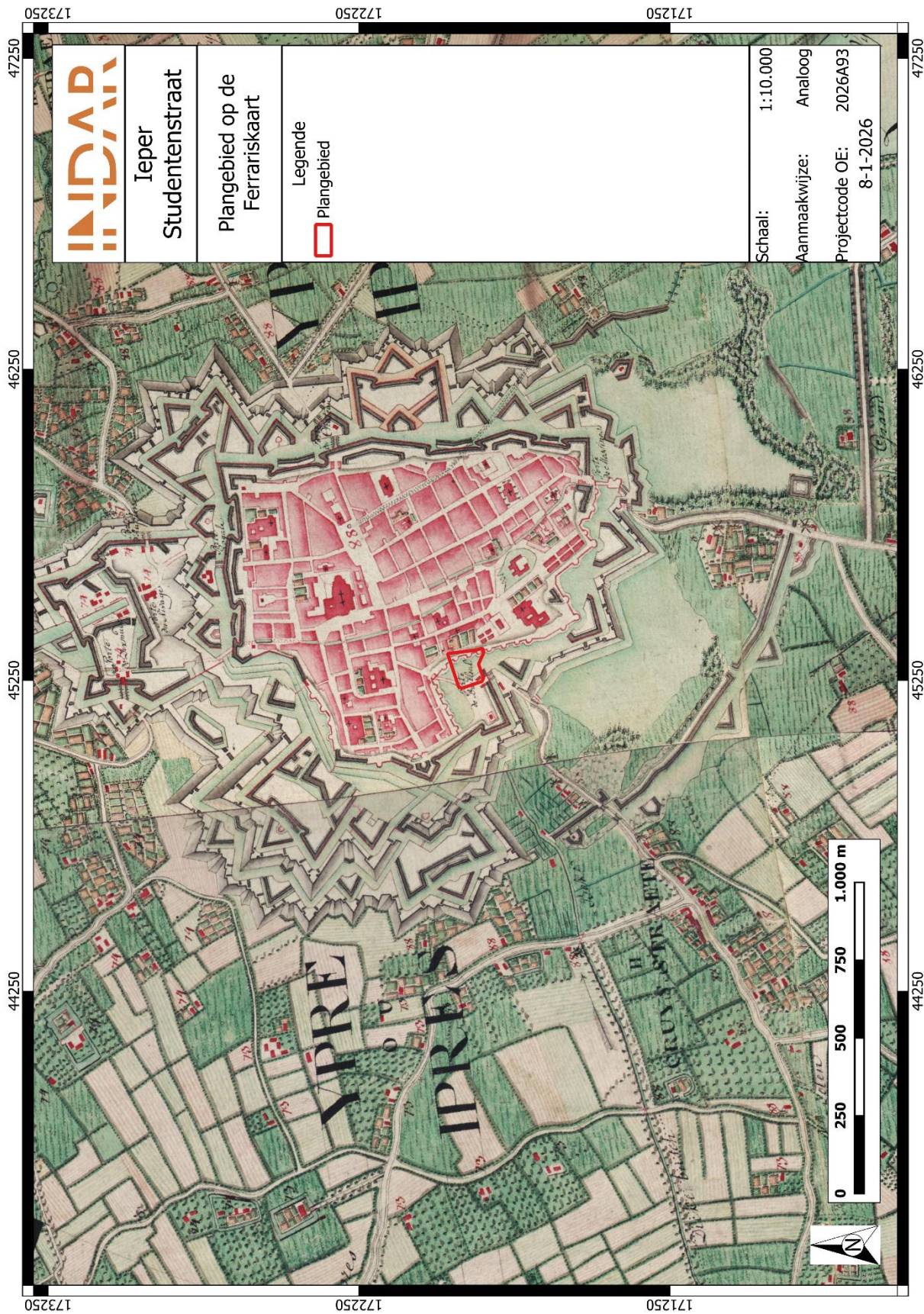
Figuur 19: Plangebied bij benadering op de kaart van Braun & Hogenberg (1575-1617).¹³

¹³ <https://www.detoverkamer.nl/collectie-gouldmaps-ieper-hypra-g-braun-and-f-hoge.html>.

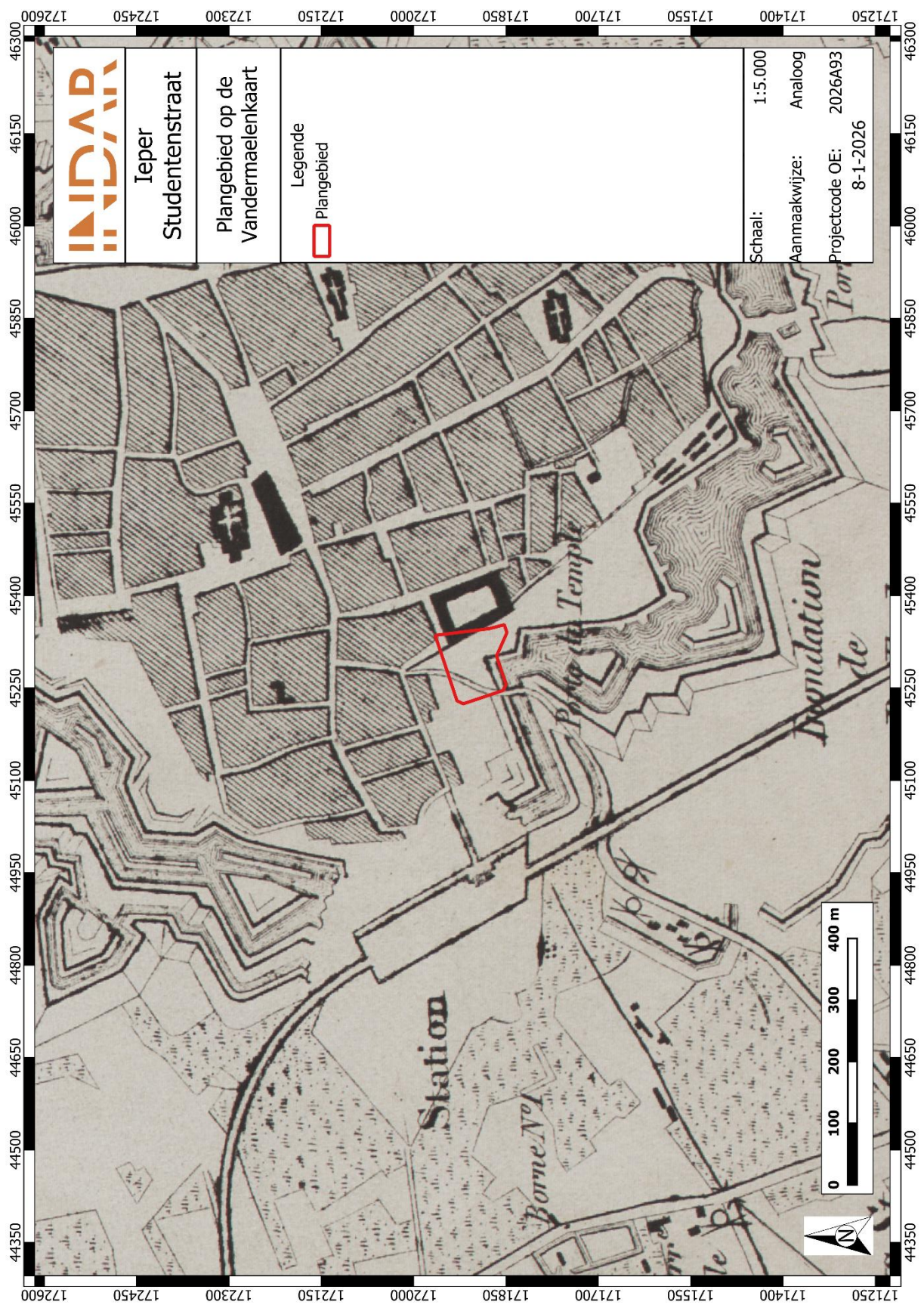

Figuur 20: Plangebied op de kaart van Sanderus (1641-1644).¹⁴

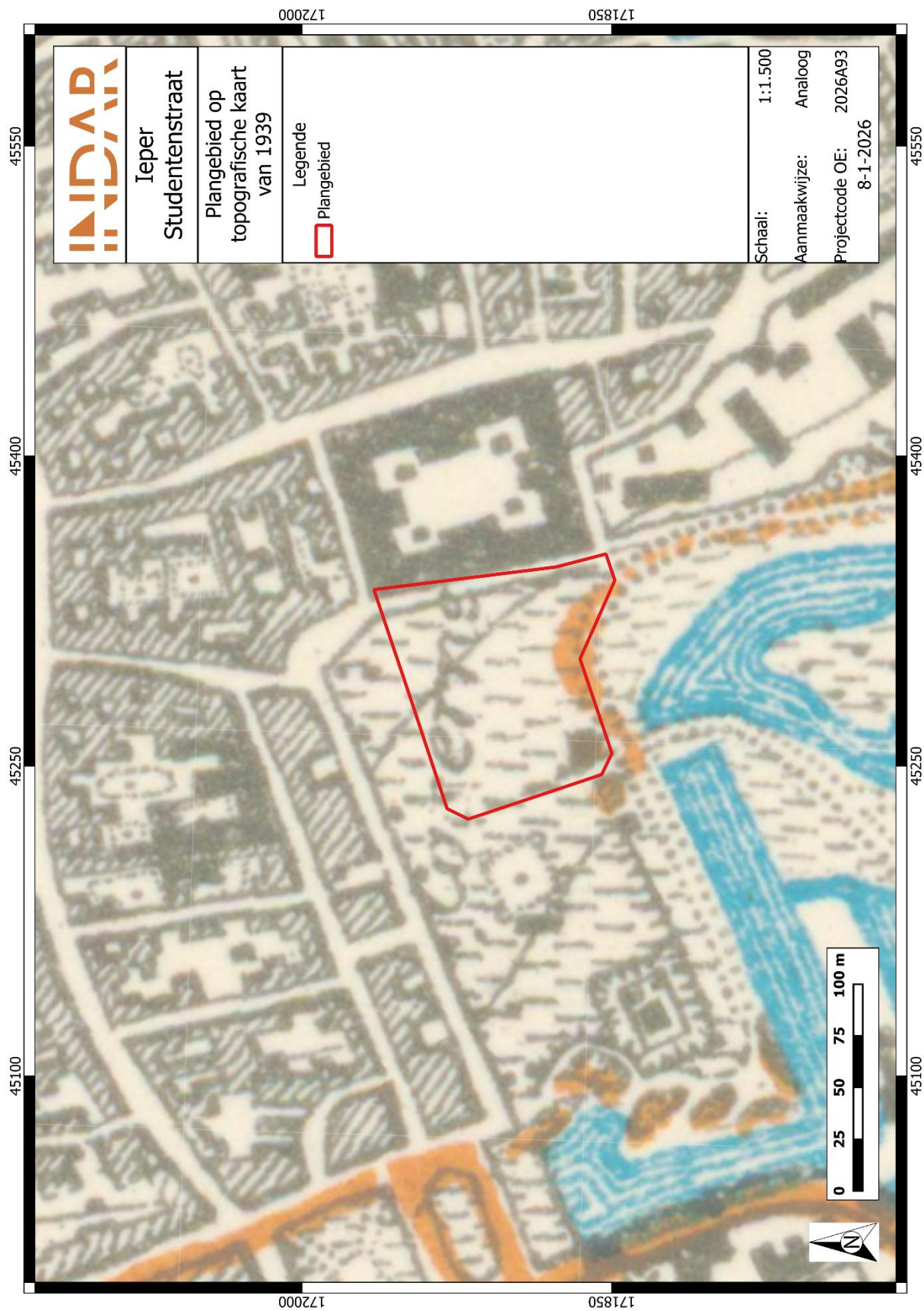
¹⁴ <https://www.co7.be/files/uploads/imagecache/Origineel/images/CO7/Nieuws/ieper-1641-sanderus.jpg>.

Figuur 22: Plangebied op de Ferrariskaart.

Figuur 23: Plangebied op de Vandermaelenkaart.

Figuur 24: Plangebied op de topografische kaart van 1939.

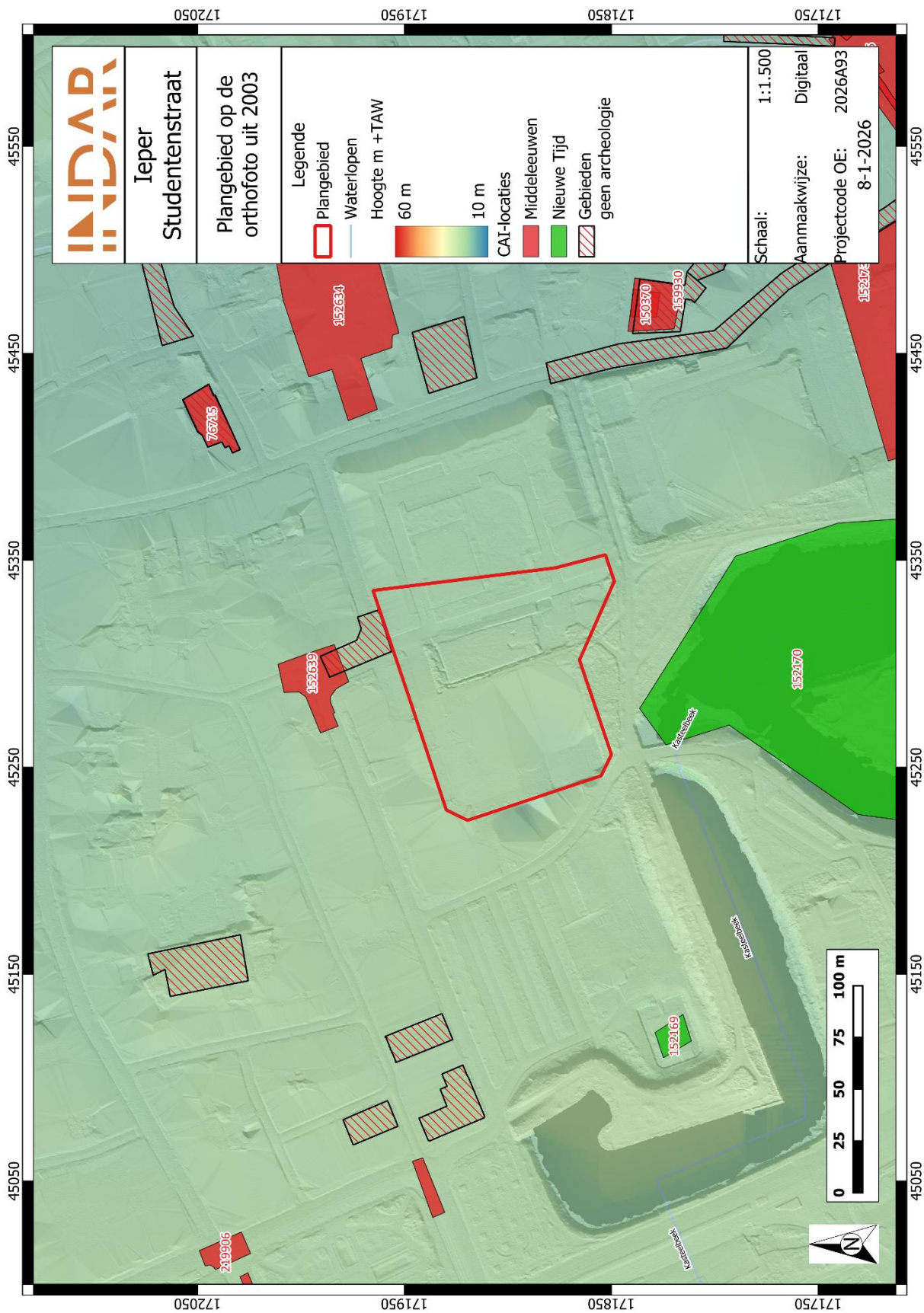
Figuur 25: Plangebied op de orthofoto uit 1971.

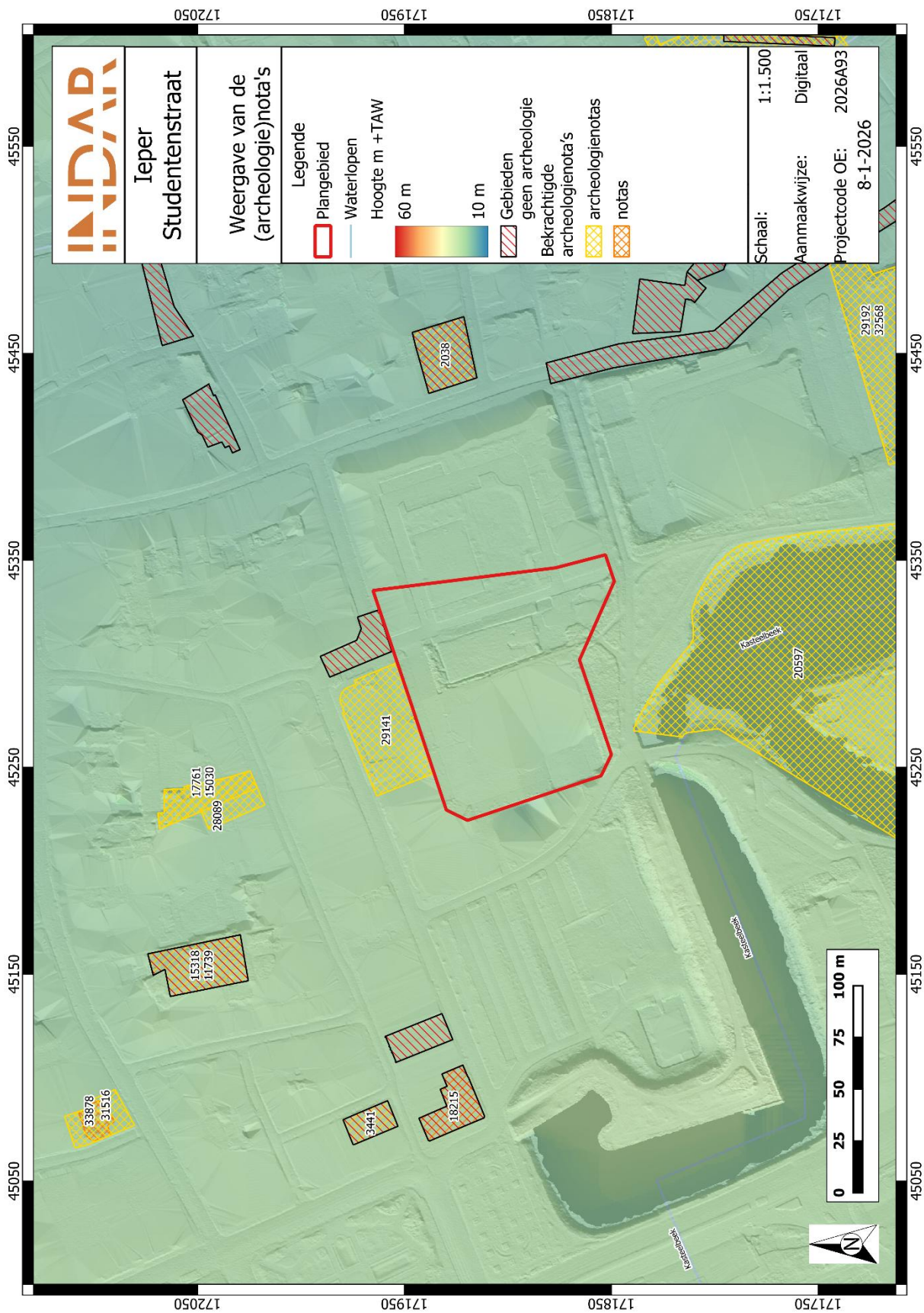
Figuur 26: Plangebied op de orthofoto uit 1979-1990.

Figuur 27: Plangebied op de orthofoto uit 2003.

Figuur 28: Plangebied op het DHM met weergave van de CAI.

Figuur 29: Plangebied op het DHM met weergave van de in akte genomen (archeologie)nota's.

1.4.7. Archeologisch bronnen

CENTRAAL ARCHEOLOGISCHE INVENTARIS (CAI)

Binnen de contouren van het plangebied zijn geen archeologische waarden gekend. Voor de directe omgeving van het plangebied worden de waarden hieronder samengevat in de tabel.

Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.¹⁵

CAI-NUMMER	TOPONIEM	OMSCHRIJVING	DATERING
76715	Karmelietenklooster, leper	Archeologische opgraving met 12-13 ^e -eeuwse houtbouw, laatmiddeleeuwse bakstenen bebouwing en een klooster teruggaand tot de 17 ^e eeuw.	Volle middeleeuwen, late middeleeuwen, nieuwe tijd
150370	Lombardstraat, leper	Archeologisch onderzoek leverde o.a. een laatmiddeleeuwse gracht en enkele kuilen op alsook nederzettingssporen op, een waterput en beerput uit de 16 ^e eeuw én een laatmiddeleeuwse oven.	Late middeleeuwen, nieuwe tijd
152169	Kruitmagazijn, leper	Kruitmagazijn opgericht door Vauban in de 17 ^e eeuw.	Nieuwe tijd
152170	Majoorgracht, leper	17 ^e -eeuwse gracht (Vauban)	Nieuwe tijd
152173	Zaalhof, ieper	Volmiddeleeuwse motte met neerhof waarvan een schenk in 1268 leidde tot de oprichting van een klooster. In 1395 wordt een zaal van het kasteel ingericht als gerechtshof.	Volle en late middeleeuwen
152634	Boomgaardstraat, leper	Grafelijke motte.	Volle middeleeuwen
152639	Tempelpoort, ieper	Laatmiddeleeuwse stadspoort.	Late middeleeuwen
159930	Lombardstraat, leper	Archeologisch onderzoek leverde o.a. een laatmiddeleeuwse gracht en enkele kuilen op alsook nederzettingssporen op, een waterput en beerput uit de 16 ^e eeuw én een laatmiddeleeuwse oven.	Late middeleeuwen, nieuwe tijd
219906	René Colaertplein, leper	17 ^e -eeuws bastion, laatmiddeleeuwse gracht, volmiddeleeuwse bewoning- en nijverheidssporen.	Volle middeleeuwen, late middeleeuwen, nieuwe tijd

¹⁵ CAI 2026.

ARCHEOLOGIENOTA'S EN NOTA'S

In de directe nabijheid van het plangebied werden enkele (archeologie)nota's opgemaakt. Ze worden hieronder samengevat in de tabel.

Tabel 2: Overzicht van de in akte genomen (archeologie)nota's.

ID-NUMMER	TOPONIEM	OMSCHRIJVING
2038	leper, De Montstraat	<p>Naar aanleiding van een renovatie- en nieuwbouwproject werd een bureauonderzoek uitgevoerd voor een plangebied op 90 m ten oosten van de huidige onderzoekszone.</p> <p>Op basis van de gegenereerde gegevens in dit bureauonderzoek, afgewogen tegen de geplande werken met bijhorende diepgaande verstoringen, werd beslist om meteen een archeologische opgraving uit te laten voeren.</p> <p>De resultaten van de opgraving zijn nog niet beschikbaar.</p>
20597	leper, Eiland 2	<p>Naar aanleiding van de sloop van de oude brug en de aanleg van een nieuwe inclusief toebehoren, werd een bureauonderzoek uitgevoerd voor een plangebied net ten zuiden van de huidige onderzoekszone. De impact van de werken was echter te beperkt om kenniswinst te genereren waarna het plangebied werd vrij gegeven voor verdere ontwikkeling.</p>
29141	leper, Atropossite	<p>Naar aanleiding van de sloop en de bouw van een meergezinswoning en handelspand binnen een plangebied aangrenzend en ten noorden van de huidige onderzoekszone, werd een bureauonderzoek uitgevoerd. Gezien het plangebied quasi volledig onderkelderd is, werd beslist het terrein vrij te geven op basis van de hoge verstoringsgraad binnen het terrein.</p>
18215/24655	leper, Collaertplein 31	<p>Naar aanleiding van renovatiewerken inclusief een gedeeltelijke sloop, werd een bureauonderzoek uitgevoerd voor een plangebied op ca. 120 m ten noordwesten van de huidige onderzoekszone. Op basis van de gegenereerde gegevens werd een zeker potentieel gegeven aan het plangebied. Er werd beslist om proefputten uit te laten voeren.</p> <p>Er werden in totaal vijf proefputten gegraven. In proefput 2 werd de natuurlijke, ongeroerde bodem aangetroffen op een diepte van ca. 1,5 m -mv. Bovenop de moederbodem rustte verschillende puinige pakketten. Op basis van de 18e-à 19e-eeuwse sporen en vondsten werd beslist dat de locatie weinig kennisvermeerdering zou opleveren. Er werd beslist de terreinen vrij te geven voor verdere ontwikkeling.</p>

1.5. Besluit

1.5.1. Beantwoording onderzoeksvragen

- *Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens en welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?*

Het plangebied is gelegen binnen de historische stadskern van Ieper, nabij de Bellepoort. De oudste kaarten tonen aan dat dit deel van Ieper zeker bewoond is geweest. Tijdens de aanpassing van de stadskern tot een Vaubanistisch fort leek het eerder binnen water te liggen. Vervolgens wordt hier een esplanade/plein aangelegd. Vandaag de dag is het plangebied in gebruik als gebouw van Bpost. De kans op het aantreffen van vondsten en sporen vanaf de late middeleeuwen is dus bijzonder groot, weliswaar onder vermoedelijk een dikke puinlaag als gevolg van verschillende verbouwingen doorheen de tijd.

- *Zijn er gegevens gekend dat de bodem verstoord is?*

Het plangebied is gelegen binnen de historische stadskern van Ieper, nabij de Bellepoort. De oudste kaarten tonen aan dat dit deel van Ieper zeker bewoond is geweest. Tijdens de aanpassing van de stadskern tot een Vaubanistisch fort leek het eerder binnen water te liggen. Vervolgens wordt hier een esplanade/plein aangelegd. Vandaag de dag is het plangebied in gebruik als gebouw van Bpost. De kans op het aantreffen van vondsten en sporen vanaf de late middeleeuwen is dus bijzonder groot, weliswaar onder vermoedelijk een dikke puinlaag als gevolg van verschillende verbouwingen doorheen de tijd. Op basis van de gebruiksgeschiedenis moeten er wel puinpakketten verwacht worden. Een onderzoek nabij het plangebied toonde bijvoorbeeld een puinpakket aan van ca. anderhalve meter dik.

- *Wat is de impact van de geplande werken?*

De impact van de geplande werken is tweevoudig:

- o De eigenlijke fietsenstalling heeft een blauwdruk van 132 m² (22x6 m). De diepte waarop de fundering wordt gelegd betreft slechts 30 cm -mv. Dat wil zeggen dat de ontgravingsdiepte zeer beperkt is. Inclusief de buffer komt dit op maximaal 50 cm -mv.
 - o De aansluitende wadi wordt iets dieper uitgegraven. Er wordt gerekend met een oppervlakte van 10 m² (5x2 m). Ze wanden worden schuin afgegraven in een hoek van 45°. De maximale diepte bedraagt 50 cm -mv, inclusief buffer rekenen we met 70 cm -mv. De locatie waar deze diepte bereikt wordt is gezien de schuine afgraving kleiner dan 10 m². In dit geval is de oppervlakte dus zéér beperkt.
- *Is er via archeologisch onderzoek of waarnemingen op aanpalende of nabijgelegen percelen reeds info beschikbaar over de dikte en de opbouw van het aanwezige bodemarchief?*

Ja, ter hoogte van het Collaertplein werden proefputten gegraven. Hier werd een anderhalve meter dikke puinlaag aangetroffen, waarna de ongeroerde moederbodem was te zien. Er werden enkel 18^e-19^e-eeuwse resten aangetroffen waarna het plangebied werd vrij gegeven.

Het plangebied is gelegen binnen de historische stadskern van Ieper, nabij de Bellepoort. De oudste kaarten tonen aan dat dit deel van Ieper zeker bewoond is geweest. Tijdens de aanpassing van de stadskern tot een Vaubanistisch fort leek het eerder binnen water te liggen. Vervolgens wordt hier een esplanade/plein aangelegd. Vandaag de dag is het plangebied in gebruik als gebouw van Bpost. De kans op het aantreffen van vondsten en sporen vanaf de late middeleeuwen is dus bijzonder groot, weliswaar onder vermoedelijk een dikke puinlaag als gevolg van verschillende verbouwingen doorheen de tijd.

- *Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?*

Er zijn geen afdoende aanwijzingen dat er binnen de contouren van het plangebied een archeologische site aan- of afwezig is. Om uitsluitsel te geven is verder archeologisch onderzoek noodzakelijk. Echter zijn de werken zeer beperkt in oppervlakte of diepte:

- o De eigenlijke fietsenstalling heeft een blauwdruk van 132 m² (22x6 m). De diepte waarop de fundering wordt gelegd betreft slechts 30 cm -mv. Dat wil zeggen dat de ontgravingsdiepte zeer beperkt is. Inclusief de buffer komt dit op maximaal 50 cm -mv.
 - o De aansluitende wadi wordt iets dieper uitgegraven. Er wordt gerekend met een oppervlakte van 10 m² (5x2 m). Ze wanden worden schuin afgegraven in een hoek van 45°. De maximale diepte bedraagt 50 cm -mv, inclusief buffer rekenen we met 70 cm -mv. De locatie waar deze diepte bereikt wordt is gezien de schuine afgraving kleiner dan 10 m². In dit geval is de oppervlakte dus zéér beperkt.
- *Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek?*

Gezien de beperkte bodemingrepen, in diepte of oppervlakte (zie boven) wordt besloten om geen verder onderzoek te laten uitvoeren. Eventuele historische sporen zullen niet of slechts zeer lokaal geroerd worden door de geplande bodemingrepen. Indar Bv beslist om de terreinen vrij te geven voor verdere ontwikkeling.

1.5.2. Archeologische verwachting

Aan de hand van de gekende geografische, geologische en bodemkundige bronnen en het historisch kaartmateriaal kan niet met zekerheid gesteld worden of er archeologische waarden binnen het plangebied voorkomen. Wel kan er een verwachting opgesteld worden voor het plangebied.

Er is zeker een archeologische verwachting toe te schrijven aan het plangebied, met name vooral vanaf de late middeleeuwen.

Het plangebied is gelegen binnen de historische stadskern van Ieper, nabij de Bellepoort. De oudste kaarten tonen aan dat dit deel van Ieper zeker bewoond is geweest. Tijdens de aanpassing van de stadskern tot een Vaubanistisch fort leek het eerder binnen water te liggen. Vervolgens wordt hier een esplanade/plein aangelegd. Vandaag de dag is het plangebied in gebruik als gebouw van Bpost. De kans op het aantreffen van vondsten en sporen vanaf de late middeleeuwen is dus bijzonder groot, weliswaar onder vermoedelijk een dikke puinlaag als gevolg van verschillende verbouwingen doorheen de tijd. Op basis van de gebruiksgeschiedenis moeten er wel puinpakketten verwacht worden. Een onderzoek nabij het plangebied toonde bijvoorbeeld een puinpakket aan van ca. anderhalve meter dik.

Er zijn geen afdoende aanwijzingen dat er binnen de contouren van het plangebied een archeologische site aan- of afwezig is. Om uitsluitel te geven is verder archeologisch onderzoek noodzakelijk. Echter zijn de werken zeer beperkt in oppervlakte of diepte:

- De eigenlijke fietsenstalling heeft een blauwdruk van 132 m² (22x6 m). De diepte waarop de fundering wordt gelegd betreft slechts 30 cm -mv. Dat wil zeggen dat de ontgravingsdiepte zeer beperkt is. Inclusief de buffer komt dit op maximaal 50 cm -mv.
- De aansluitende wadi wordt iets dieper uitgegraven. Er wordt gerekend met een oppervlakte van 10 m² (5x2 m). Ze wanden worden schuin afgegraven in een hoek van 45°. De maximale diepte bedraagt 50 cm -mv, inclusief buffer rekenen we met 70 cm -mv. De locatie waar deze diepte bereikt wordt is gezien de schuine afgraving kleiner dan 10 m². In dit geval is de oppervlakte dus zéér beperkt.

Gezien de beperkte bodemingrepen, in diepte of oppervlakte (zie boven) wordt besloten om geen verder onderzoek te laten uitvoeren. Eventuele historische sporen zullen niet of slechts zeer lokaal geroerd worden door de geplande bodemingrepen. Indar Bv beslist om de terreinen vrij te geven voor verdere ontwikkeling.

1.5.3. Potentieel op kennisvermeerdering

Op basis van bovenstaande archeologische verwachting kan een potentieel op kennisvermeerdering geformuleerd worden.

Gezien de beperkte bodemingrepen, in diepte of oppervlakte (zie boven) wordt besloten om geen verder onderzoek te laten uitvoeren. Eventuele historische sporen zullen niet of slechts zeer lokaal geroerd worden door de geplande bodemingrepen. Gezien de eventuele archeologische sporen niet of slechts zeer beperkt geraakt zullen worden, kan gezegd worden dat het potentieel op kennisvermeerdering zeer laag is in te schatten.

1.5.4. Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Na een uitgebreide bureaustudie waarbinnen historische, cartografische, geologische, geografische en bodemkundige bronnen werden onderzocht en teruggekoppeld aan het hedendaagse terreingebruik en de bouwplannen van de opdrachtgever, kan geconcludeerd worden dat tot op heden voldoende informatie gegenereerd is om de mogelijke impact van de geplande werken op een eventueel archeologisch vondsten- en sporenbestand aan te tonen. Het kennispotentieel konvoldoende bepaald worden.

Er zijn geen afdoende aanwijzingen dat er binnen de contouren van het plangebied een archeologische site aan- of afwezig is. Om uitsluitel te geven is verder archeologisch onderzoek noodzakelijk. Echter zijn de werken zeer beperkt in oppervlakte of diepte:

- De eigenlijke fietsenstalling heeft een blauwdruk van 132 m² (22x6 m). De diepte waarop de fundering wordt gelegd betreft slechts 30 cm -mv. Dat wil zeggen dat de ontgravingsdiepte zeer beperkt is. Inclusief de buffer komt dit op maximaal 50 cm -mv.
- De aansluitende wadi wordt iets dieper uitgegraven. Er wordt gerekend met een oppervlakte van 10 m² (5x2 m). Ze wanden worden schuin afgegraven in een hoek van 45°. De maximale diepte bedraagt 50 cm -mv, inclusief buffer rekenen we met 70 cm -mv. De locatie waar deze diepte bereikt wordt is gezien de schuine afgraving kleiner dan 10 m². In dit geval is de oppervlakte dus zéér beperkt.

Gezien de beperkte bodemingrepen, in diepte of oppervlakte (zie boven) wordt besloten om geen verder onderzoek te laten uitvoeren. Eventuele historische sporen zullen niet of slechts zeer lokaal geroerd worden door de geplande bodemingrepen. Indar Bv beslist om de terreinen vrij te geven voor verdere ontwikkeling.

1.5.5. Samenvatting

Naar aanleiding van de aanvraag tot het plaatsen van een fietsenstalling met wadi werd een bureauonderzoek uitgevoerd. Het plangebied is gelegen binnen de historische stadskern van Ieper, vlakbij de Bellepoort. Op de oudste kaarten is duidelijk te zien dat hier bewoning aanwezig was. Echter zijn de terreinen door de eeuwen heen sterk veranderd met o.a. het onder water zetten in functie van het Vaubanistisch fort in de 17^e eeuw, alsook de aanleg van een esplanade in latere periodes. Vandaag de dag is het terrein in gebruik door Bpost met de aanwezigheid van een gebouw en parking.

Er zijn geen afdoende aanwijzingen dat er binnen de contouren van het plangebied een archeologische site aan- of afwezig is. Om uitsluitel te geven is verder archeologisch onderzoek noodzakelijk. Echter zijn de werken zeer beperkt in oppervlakte of diepte:

- De eigenlijke fietsenstalling heeft een blauwdruk van 132 m² (22x6 m). De diepte waarop de fundering wordt gelegd betreft slechts 30 cm -mv. Dat wil zeggen dat de ontgravingsdiepte zeer beperkt is. Inclusief de buffer komt dit op maximaal 50 cm -mv.
- De aansluitende wadi wordt iets dieper uitgegraven. Er wordt gerekend met een oppervlakte van 10 m² (5x2 m). Ze wanden worden schuin afgegraven in een hoek van 45°. De maximale diepte bedraagt 50 cm -mv, inclusief buffer rekenen we met 70 cm -mv. De locatie waar deze diepte bereikt wordt is gezien de schuine afgraving kleiner dan 10 m². In dit geval is de oppervlakte dus zéér beperkt.

Gezien de beperkte bodemingrepen, in diepte of oppervlakte (zie boven) wordt besloten om geen verder onderzoek te laten uitvoeren. Eventuele historische sporen zullen niet of slechts zeer lokaal geroerd worden door de geplande bodemingrepen. Indar Bv beslist om de terreinen vrij te geven voor verdere ontwikkeling.

2. LIJST MET FIGUREN

Figuur 1: Plangebied op topografische kaart.	4
Figuur 2: Plangebied op kadasterkaart (GRB).	5
Figuur 3: Plangebied op de meest recente orthofoto.	6
Figuur 4: Plan bestaande toestand.	10
Figuur 5: Overzicht geplande werken (zone aangeduid in paars).	11
Figuur 6: Funderings- en rioleringsplan.	11
Figuur 7: Syntheseplan van de geplande werken op orthofoto.	12
Figuur 8: Grondplan fietsenstalling.	13
Figuur 9: Doorsnede fietsenstalling.	13
Figuur 10: Doorsnede wadi.	13
Figuur 11: Profiel bestaande situatie (boven) tegenover de nieuwe toestand (onder).	14
Figuur 12: Plangebied op het digitaal hoogtemodel van Vlaanderen.	16
Figuur 13: Plangebied op de tertiaire kaart.	17
Figuur 14: Plangebied op de quartaire kaart 1:200.000.	18
Figuur 15: Kenmerken van de quartaire kaart 1:200 000.	19
Figuur 16: Kenmerken van de quartaire kaart 1:50 000.	19
Figuur 17: Plangebied op de quartaire kaart 1:50.000.	20
Figuur 18: Plangebied op de bodemkaart van Vlaanderen.	21
Figuur 19: Plangebied bij benadering op de kaart van Braun & Hogenberg (1575-1617).	41
Figuur 20: Plangebied op de kaart van Sanderus (1641-1644).	42
Figuur 21: Plangebied op de Massekaart.	43
Figuur 22: Plangebied op de Ferrariskaart.	44
Figuur 23: Plangebied op de Vandermaelenkaart.	45
Figuur 24: Plangebied op de topografische kaart van 1939.	46
Figuur 25: Plangebied op de orthofoto uit 1971.	47
Figuur 26: Plangebied op de orthofoto uit 1979-1990.	48
Figuur 27: Plangebied op de orthofoto uit 2003.	49
Figuur 28: Plangebied op het DHM met weergave van de CAI.	50
Figuur 29: Plangebied op het DHM met weergave van de in akte genomen (archeologie)nota's.	51

3. LIJST MET TABELLEN

Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.	52
Tabel 2: Overzicht van de in akte genomen (archeologie)nota's.	53

4. BIBLIOGRAFIE

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2019. *Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren (versie 4.0)*, Brussel.

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2020. Een beslissingsboom voor verplicht archeologisch vooronderzoek. Available at: https://www.onroerenderfgoed.be/assets/files/content/images/stroomschema_stedenbouwkundig-verkaveling_v7.pdf.

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2024a. Inventaris Onroerend Erfgoed. Gebieden Geen Archeologie. Inventaris Onroerend Erfgoed. Available at: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten?categorie=GGA>.

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2024b. Loket onroerend erfgoed: archeologienota's, nota's en eindverslagen. Available at: <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/goedgekeurd>.

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2025. *Geoportaal*. Available at: <https://geo.onroerenderfgoed.be>.

BEYAERT, M. et al., 2006. *België in kaart. De evolutie van het landschap in drie eeuwen cartografie*, Brussel: Uitgeverij Lannoo.

CAI, 2025. *Centraal Archeologisch Inventaris*. Available at: <http://cai.onroerenderfgoed.be/>.

CARTESIUS, 2025. *Cartesius*. Available at: www.cartesius.be.

DE MOOR, G. & MOSTAERT, F., 1993. *Geomorfologische kaart van België 1:50000*.

DATABANK ONDERGROND VLAANDEREN, 2025. *Portaal*. Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/>.

GEOPUNT VLAANDEREN, 2025. *Catalogus*. Available at: <https://www.geopunt.be/catalogus>.

GULLENTOPS F., PAULISSEN E. EN VANDENBERGHE N. (1996) *Toelichtingen bij de Geologische kaart van België – Vlaams Gewest*.

IOE, 2025. *Inventaris Onroerend Erfgoed*. Available at: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be>.

Voorblad:

CARTESIUS, 2025. *Cartesius, Kaartlaag 1939*. Available at: http://www.cartesius.be/arcgis/home/webmap/viewer.html?url=https://wmts.ngi.be/arcgis/rest/services/seamless_carto__default__3857__800/MapServer&lang=nl, bezocht op 31-10-2024.

5. BIJLAGEN

Bouwplannen